

Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Milieu

Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023

Veluwerandmeren

Natura 2000 Beheerplan IJsselmeergebied 2017 - 2023

Veluwerandmeren

Datum: Oktober 2017

Status: Beheerplan Natura 2000

Voortouwnemer: Rijkswaterstaat

Andere bevoegde gezagen:

Inhoud

Samenvatting	4
1. Inleiding	6
2. Kenmerken van de Veluwerandmeren	7
2.1 (Inter)nationaal belangrijke ecologische waarden in de Veluwerandmeren	7
2.2 Abiotische kenmerken	8
2.3 Activiteiten en beheer in de Veluwerandmeren	10
3. Instandhoudingsdoelstellingen	13
3.1 Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd	14
3.2 Opgave voor de Veluwerandmeren	24
4. Instandhoudingsmaatregelen	26
4.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid	26
4.2 Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000	27
5. Activiteiten en mitigatie	29
5.1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden	30
5.2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten met specifieke voorwaarden	30
5.3 Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven	34
5.4 Niet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist	34
5.5 Kaders voor vergunningverlening	38
6. Doelbereik	41
7. Literatuurlijst	45
Bijlagen	46
Bijlage A	47
Bijlage B	50
Bijlage C	52
Colofon	56

Samenvatting

Natura 2000 is een samenhangend netwerk van beschermde natuurgebieden binnen de lidstaten van de Europese Unie. De EU heeft tot instelling van dit netwerk besloten, omdat de natuur en biodiversiteit (soortenrijkdom) in Europa al decennia snel achteruitgaan. De Veluwerandmeren zijn als Natura 2000 gebied onderdeel van dit netwerk en aangewezen om specifieke natuurwaarden in stand te houden. Op deze manier dragen de Veluwerandmeren bij aan het behoud van de Europese biodiversiteit.

De afgelopen jaren is onderzocht wat er voor nodig is om de natuurdoelen voor het gebied te realiseren. Daarbij is gekeken naar:

1. Knelpunten in het ecosysteem die negatieve gevolgen hebben voor de natuurwaarden;
2. Maatregelen uit vastgesteld beleid die een positieve bijdrage kunnen leveren aan de natuurdoelen;
3. Aanvullende maatregelen die genomen moeten worden om de doelen te kunnen realiseren;
4. Activiteiten die nu in het gebied plaatsvinden en mogelijk invloed hebben op de natuurwaarden.

De uitkomsten hiervan worden uitgebreid in dit beheerplan beschreven. In de komende paragrafen wordt kort, bondig en helder samengevat wat de belangrijkste punten zijn in het beheerplan. Hierbij ligt de nadruk op de knelpunten en hoe de doelen kunnen worden bereikt door het nemen van maatregelen. Uitgangspunt is dat de maatregelen die hier worden genoemd ook daadwerkelijk worden uitgevoerd.

Bijzondere natuurwaarden gaan grotendeels hand in hand met menselijke activiteiten

De afgelopen eeuw is het IJsselmeergebied sterk veranderd, onder andere als gevolg van de aanleg van de Afsluitdijk, de inpoldering van de Noordoostpolder en de Flevopolders en de ontwikkeling van menselijke activiteiten. De huidige natuurwaarden in het IJsselmeergebied hebben zich in de loop der tijd ontwikkeld in sterke samenhang met de menselijke activiteiten in het gebied. Voortbouwend op deze sterke relatie tussen menselijke activiteiten en natuur is dit beheerplan gericht op behoud en versterking van de natuurwaarden, waarbij ruimte wordt geboden aan behoud en ontwikkeling van de menselijke activiteiten in het gebied.

Veruit de belangrijkste natuurwaarden van de Veluwerandmeren hangen samen met de uitgebreide waterplantvelden (kranswieren zowel als fonteinkruiden) die hier na de sterke verbetering van de biologische en chemische waterkwaliteit sinds de jaren 80 tot stand gebracht is. Deze waterplantvelden zijn uniek in hun omvang en kwaliteit op Europese schaal en bieden leefgebied aan een breed scala van ongewervelde bodemfauna en vissen als kleine modderkruiper. Bovendien vormen ze een cruciaal voedselgebied voor grote aantallen doortrekkende en overwinterende watervogels als kleine zwaan, tafeleend, meerkoet en krooneend, die leven van die waterplanten, en aan soorten als pijlstaart, brilduiker en kuifeend die afkomen op de rijke bodemfauna. De overdaad aan waterplanten is een indicatie voor

een goede waterkwaliteit en maakt, ondanks een zekere overlast voor de watersport, het gebied ook tot een aantrekkelijk recreatiegebied. Het plan biedt een kader voor het omgaan met de overlast van waterplanten zonder daarmee de natuurwaarde van het gebied in gevaar te brengen.

Verbetering kwaliteit en omvang rietmoeras voor broedvogels en borging rust voor watervogels

De afgelopen decennia hebben in de Veluwerandmeren onnatuurlijk peilbeheer en commercieel riet-snijden plaatsgevonden. In de loop van de jaren hebben deze activiteiten tot negatieve gevolgen geleid voor omvang en kwaliteit van het rietmoeras. Het huidige tegennatuurlijke peil heeft geresulteerd in een weinig dynamisch rietmoeras, met weinig tot geen vernieuwing van riet en met verruiging, verlanding en verbossing van waterriet. Daarnaast heeft het commerciële snijden van riet negatieve effecten op de kwaliteit van het rietmoeras omdat er te weinig overjarig riet blijft staan: het gehele rietareaal heeft dezelfde leeftijd. Een rietmoeras dat divers is qua leeftijdsopbouw van het riet, divers qua maaiveldhoogte (of relatieve waterhoogte) en met veel overgangen tussen riet en water (een grote randlengte) biedt de meeste kansen voor een rijke en diverse populatie rietvogels.

Het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren kan een belangrijke bijdrage leveren aan het behoud van de habitatrictlijnsoorten rivierdonderpad, kleine modderkruiper en meervleermuis en van vogels die broeden en leven in rietmoeras zoals roerdomp en grote karekiet. De laatste tientallen jaren is het areaal rietmoeras in oppervlakte afgenomen en de kwaliteit is verslechterd. Als gevolg van de achteruitgang in oppervlakte, kwaliteit (variatie) van de rietmoerassen zijn de aantallen broedende rietvogels sterk afgenomen.

In het kader van Integrale Inrichting Veluwerandmeren (IIVR) en het project Waterfront Harderwijk wordt reeds nieuw leef- en rustgebied gecreëerd voor zowel watervogels als moerasbroedvogels. Deze borging van meer rust voor watervogels is naar de toekomst toe van groot belang, gezien de steeds toenemende recreatiedruk en de daarmee gepaard gaande seizoensverlenging van de recreatie. Sommige soorten watervogels bereiken de laatste vijf jaar hun doelaantallen niet meer, waardoor borging van die rust nog belangrijker wordt. Aanvullend hierop wordt er in dit beheerplan voor gekozen de negatieve effecten van het huidige peilbeheer (zie Algemeen deel) te mitigeren door het afvlakken van oevers en herinrichting van het rietland. Hiermee wordt veroudering en verruiging van het rietland tegengegaan. Een andere effectieve maatregel is cyclisch rietmaaien. Zo worden reeds verruigende vegetaties weer deels in maaibeheer genomen en blijven grotere arealen riet gedurende langere tijd ongemaaid. Deze vormen van maaibeheer kunnen de variatie in leeftijd en bedekking van het riet jaar in jaar uit voldoende groot houden voor de gevarieerde moerasvogelbevolking.

De verwachting is dat kwantiteit en kwaliteit van het rietmoeras zodanig verbeteren door deze maatregelen, dat de instandhoudingsdoelstellingen voor roerdomp en grote karekiet behaald worden. Het kan echter wel meer dan één beheerplanperiode duren voordat de populaties zijn gegroeid tot de gewenste omvang.

1. Inleiding

Aanleiding en doel van het beheerplan

De Europese Unie beschermt de natuurwaarden van Europa. De belangrijkste pijler van Europese natuurbescherming is de realisatie van Natura 2000: een netwerk van Europese natuurgebieden met belangrijke natuurwaarden. De Veluwerandmeren zijn als Natura 2000 gebied onderdeel van dit netwerk. Op Europees niveau is het doel: behouden van de Europese biodiversiteit. Voor het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren zijn doelen (instandhoudingsdoelstellingen) geformuleerd die bijdragen aan het behoud van de Europese biodiversiteit. Om behoud van de biodiversiteit over langere periode te waarborgen is voor het gehele IJsselmeergebied een beheerplan opgesteld.

Het beheerplan bestaat uit een overkoepelend Algemeen deel en zes gebiedsdelen: IJsselmeer, Markermeer & IJmeer, Eemmeer & Gooimeer Zuidoever, Veluwerandmeren, Zwarte Meer en Ketelmeer & Vossemeer (zie hoofdstuk twee van het Algemeen deel voor toelichting over de opbouw van het beheerplan). De toetsingskaders voor vergunningverlening zijn opgenomen in het deel Toetsingskaders.

Leeswijzer

Voor u ligt het gebiedsdeel voor de Veluwerandmeren. In hoofdstuk twee worden de kenmerken van de Veluwerandmeren beschreven. In hoofdstuk drie worden de doelen behandeld: welke specifieke natuurwaarden worden beschermd; hoe staat het met deze natuurwaarden en wat is de beoogde situatie? Hoofdstuk vier beschrijft instandhoudingsmaatregelen die bijdragen aan het behalen van de doelen. Hoofdstuk vijf beschrijft de relatie tussen menselijke activiteiten en Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen. Dit hoofdstuk geeft ook aan welke voorwaarden aan activiteiten worden gesteld, om effecten op de doelen te verzachten of te voorkomen. Hoofdstuk zes beschrijft in hoeverre de doelen behaald worden wanneer activiteiten met mogelijk schadelijke effecten worden gemitigeerd en instandhoudingsmaatregelen worden uitgevoerd.

Formele status figuren en kaarten

De figuren en kaarten die zijn opgenomen in het beheerplan gelden alleen als illustratie en hebben geen formele status. De formele kaarten staan in besluiten zoals de Aanwijzingsbesluiten en de Toegangsbeperkende Besluiten (TBB-en).

2. Kenmerken van de Veluwerandmeren

Het gebied Veluwerandmeren is een ecologisch belangrijk gebied. Daarnaast wordt het door de mens voor tal van functies gebruikt. In dit hoofdstuk worden de belangrijkste kenmerken van natuur, abiotiek en menselijke activiteiten beschreven.

2.1

(Inter)nationaal belangrijke ecologische waarden in de Veluwerandmeren

Het gebied Veluwerandmeren is aangewezen als Natura 2000 gebied omdat het van belang is voor het behoud van de Europese biodiversiteit. Samen met het gehele IJsselmeergebied is het een belangrijk leefgebied voor moerasvogels, voor (doortrekkende en overwinterende) watervogels en voor aan meren gebonden habitattypen en soorten.

Uitgestrekte velden met kranswier en andere waterplanten

Door verbetering van de waterkwaliteit hebben zich sinds de jaren '90 uitgestrekte waterplantvelden ontwikkeld. Van Europees belang zijn hier de fonteinkruidvelden en met name de kranswievelden. De waterplanten zijn zowel een indicator van als een stabiliserende factor voor een goede waterkwaliteit (helder water). Het totale areaal kranswievelden bedraagt bijna 3000 hectare en is daarmee op Europese schaal van belang. De waterplanten zijn een belangrijke voedselbron voor diverse (trek)vogels en vormen beschut habitat voor vissoorten, waaronder de kleine modderkruiper. Visetende vogels zoals fuut en aalscholver profiteren op hun beurt van het feit dat in meren met veel waterplanten vooral veel kleine (eetbare) vis voorkomt.

Belangrijk leefgebied voor habitatrichtlijnsoorten

De Veluwerandmeren vormen een belangrijk leefgebied voor de rivierdonderpad, de kleine modderkruiper en de meervleermuis. Deze soorten zijn aan water gebonden en profiteren van de goede waterkwaliteit in het gebied. De rivierdonderpadden vinden natuurlijk habitat tussen de driehoeksmosselbanken in de meren, die sinds de jaren '80 weer in het gebied zijn ontstaan. De kleine modderkruiper leeft in de ondiepe

delen met waterplanten. De meervleermuis jaagt boven het wateroppervlak van de Veluwerandmeren op insecten. Insecten komen vooral voor bij goed ontwikkelde (oever)vegetaties.

Belangrijk foerageer- en slaapgebied voor watervogels

Het gebied Veluwerandmeren kent een verscheidenheid aan typen leefgebieden, waardoor vogels rustplekken en voedsel kunnen vinden. In het open water kunnen vogels rusten, foerageren en drinken, veilig tegen grondgebonden roofdieren. Langs oevers en in het ondiepe water vinden ze beschutting en voedsel. Er bevinden zich goed ontwikkelde en bereikbare mosselbanken, een gezonde populatie vis en grootschalige velden met waterplanten. Rondom het Natura 2000 gebied bevinden zich bovendien grootschalige foerageergebieden in de vorm van akkers en agrarische graslanden. Dit alles maakt de Veluwerandmeren zeer belangrijk voor diverse watervogels als doortrekgebied, als overwinteringsgebied of als jaarrond verblijfgebied.

Broedgebied voor rietmoerasvogels

Ter hoogte van Elburg komen rietmoerassen voor. Deze rietmoerassen zijn van belang voor broedvogels zoals roerdomp. In het noordelijk deel bevinden zich rietkragen van overjarig riet en vitaal waterriet waar grote karekiet tot broeden komt. Roerdomp en grote karekiet zijn soorten die zich in Nederland in een zeer ongunstige staat van instandhouding bevinden. Dat betekent dat behoud op lange termijn van de soort helemaal niet zeker is. Nederland is juist een heel belangrijk gebied voor deze vogels omdat hier vroeger grote arealen met moerasnatuur aanwezig waren. Het gebied levert potentieel een belangrijke bijdrage aan de deelpopulatie van de genoemde soorten in het IJsselmeergebied.

2.2 Abiotische kenmerken

Abiotische kenmerken bepalen in belangrijke mate welke natuurwaarden waar aanwezig zijn. In deze paragraaf worden de abiotische kenmerken die van belang zijn voor de natuurwaarden in de Veluwerandmeren beschreven.

Ligging en geografie

De Veluwerandmeren omvatten de ondiepe zoetwatermeren Drontermeer (ca 600 ha), Veluwemeer (ca 3100 ha) en Wolderwijd en Nuldernauw (ca 2400 ha) (figuur 2.1). Voor aanleg van de Afsluitdijk was dit gebied onderdeel van de Zuiderzee. De Veluwerandmeren ontstonden bij de inpoldering van Flevoland van 1957 tot 1967.

Figuur 2.1
Topografie en geografie
van het Natura 2000 gebied
Veluwerandmeren

Legenda
Natura 2000-gebieden
— Vogelrichtlijn
— Vogelrichtlijn +
Habitatrichtlijn

Bodem en geomorfologie

De Veluwerandmeren vallen in zijn geheel (6118 ha) onder het Natura 2000 gebied. De gemiddelde diepte varieert van NAP -1,3 m tot NAP -1,6 m en in de vaargeulen en zandwingebieden gaat de bodem tot 5 meter diep (figuur 2.2). Er is een zeer geleidelijke overgang van de Gelderse zijde naar Flevoland, met ondiepe wateren die van groot belang zijn voor watervogels. Aan de Gelderse zijde bestaat de bodem uit zand, aan de polderzijde bestaat de bodem uit klei en slib. In dit gebied is één locatie, bij de haven van Harderwijk, waar sprake is van bodemverontreiniging (asbest). De sanering van deze verontreiniging vindt plaats in het kader van Waterfront Harderwijk. Dit heeft geen consequenties voor de Natura 2000 doelen.

Figuur 2.2
Veluwerandmeren, bodemhoogte

Legenda

Hoogte t.o.v. NAP (water)

	< -40 m
	-40 - -30 m
	-30 - -20 m
	-20 - -15 m
	-15 - -10 m
	-10 - -7,5 m
	-7,5 - -5 m
	-5 - -3 m
	-3 - -2m
	-2 - -1 m
	-1 - -0,5 m
	-0,5 - 0 m

Hoogte t.o.v. NAP (land)

	< -10 m
	-10 - -5 m
	-5 - -2,5 m
	-2,5 - -1 m
	-1 - 0 m
	0 - 1 m
	1 - 2,5 m
	2,5 - 5 m
	5 - 10 m
	10 - 20 m
	20 - 30 m
	> 30 m

N2000-grens Veluwerandmeren

— Vogelrichtlijn- en Habitatrictlijngebied

Waterkwantiteit

De Veluwerandmeren ontvangen hun water vanuit de Flevopolders (via gemaal Lovink), een aantal Veluwse beken en de rioolwaterzuiveringsinstallaties Harderwijk en Elburg. Afwatering vindt plaats aan de noordoostzijde via de Roggebotsluis naar het Vossemeer en in het zuidwesten via de Nijkerkersluis op het Nijkerkernauw en Eemmeer. Bij watertekorten in de randmeren is de inlaat van water gewenst voor functies als zwemwater, recreatievaart en peilhandhaving, maar ook om verdroging van de kust van Gelderland tegen te gaan. Het streefpeil in de Veluwerandmeren is zowel in de winter als de zomer 10 cm hoger dan in

de rest van het IJsselmeergebied (s winters -0,30 NAP m en 's zomers -0,10 NAP m). Incidenteel (maximaal twee maal per twaalf jaar, waarvan eenmaal in de periode medio april - juni en eenmaal in de periode juli - medio september) kan in geval van extreme droogte binnen de bandbreedte van het peilbesluit het zomerpeil tijdelijk worden verhoogd in verband met droogtebestrijding. Watertekorten in de Veluwerandmeren, bijvoorbeeld door sterke wegzijging naar Flevoland in droge perioden, worden gecompenseerd door wateraanvoer via gemaal Lovink.

Waterkwaliteit

Waterkwaliteit is een bepalende factor ten aanzien van de aanwezigheid van waterplanten, bodemfauna en vis en daarmee de voedselbeschikbaarheid van diverse watervogels. In het kader van de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) wordt in heel Nederland de toestand van het water bepaald en worden maatregelen genomen (zowel lokaal als landelijk) om het water ecologisch en chemisch te verbeteren. Hierdoor is de waterkwaliteit in beweging: de nutriëntenaanvoer uit de Eem en de beken daalt en het doorzicht wordt groter. Het ecologische gevolg zal zijn dat er meer waterplanten (zoals kranswieren en fonteinkruiden) tot ontwikkeling komen, met een mogelijke verandering in het visbestand (kleinere vis) en het waterleven. In de Veluwerandmeren is dit al volop zichtbaar: de verlaging van de nutriëntenbelasting en vergroting van het doorzicht heeft geleid tot herstel van grote oppervlaktes waterplanten.

2.3

Activiteiten en beheer in de Veluwerandmeren

Activiteiten van mensen in de Veluwerandmeren kunnen van invloed zijn op de natuurwaarden in het gebied. Deze paragraaf geeft een samenvatting van die vormen van activiteiten en beheer in het gebied die relevant zijn voor de natuurwaarden en de toekomstige ontwikkelingen hierin. In het document 'Inventarisatie bestaand gebruik IJsselmeergebied' (referentie 4) staan de activiteiten in detail beschreven, kaarten met locaties van het gebruik staan in de kaartenbijlage van dat document. Hieronder worden de verschillende typen van activiteiten en van beheer in het Natura 2000 gebied benoemd. In hoofdstuk 5 wordt een samenvatting gegeven van de resultaten van de toetsing van de activiteiten en de mitigatie van mogelijk negatieve effecten.

Activiteiten in de Veluwerandmeren

De Veluwerandmeren worden gebruikt voor recreatie, beroepsvisserij, onttrekkingen & lozingen, ontgrondingen en als infrastructuur (vaarweg). Recreatie vindt plaats langs oevers (sportvisserij, zwemmen, varen, etc) en op het open water (recreatievaart, sportvisserij). Het streven van het Natuur- en Recreatieschap Veluwerandmeren (per 2014 opgegaan in de Coöperatie Gastvrije Randmeren), een samenwerkingsverband van gemeenten en provincies, is de overgebonden vormen van recreatie zowel kwalitatief als kwantitatief een impuls te geven in samenhang met de ontwikkeling van de natuurwaarden. Een langer verblijf van de recreatievaart in de Veluwerandmeren wordt gestimuleerd onder andere door uitbreiding van aanleggelegenheden. Andere vormen van waterrecreatie zijn sterk 'modegevoelig': jetski's en windsurfen nemen de laatste jaren af en kitesurfen neemt de laatste jaren toe.

Door de Veluwerandmeren loopt de Randmerenroute: scheepvaart kan vanaf het Ketelmeer & Vossemeer via de Veluwerandmeren naar het Nijkerkernauw en bij het IJmeer kan aansluiting met de hoofdvaarweg (Amsterdam-Lemmer) worden gezocht (en omgekeerd). Zowel recreatie- als beroepsvaart maken daarbij gebruik van de Roggebotsluis en Nijkerkersluis. Het aantal binnenvaartschepen laat de laatste jaren een neergaande trend zien, het tonnage neemt echter wel toe. Strand Horst en Zeewolde worden jaarrond ontsloten met een voet- en fietsveer. In de zomerperiode is de veerdienst tussen Nunspeet en Biddinghuizen actief.

Twee vormen van sportvisserij,
'wadend vissen' en 'boot vissen'

In Harderwijk en Elburg zijn rioolwaterzuiveringsinstallaties die lozen op de Veluwerandmeren. Bij de RWZI Harderwijk is een vierde trap aangelegd, waardoor minder fosfaten vrijkomen. Er wordt onderzocht of in de tweede beheerplanperiode ook een vierde trap wordt aangelegd bij de RWZI Elburg. Daarnaast wateren diverse beken, gemalen en landbouwgebieden af op de Veluwerandmeren. Ophoogzand en kalkzandsteen-zand worden gewonnen op specifieke winlocaties en bij het onderhoud aan vaarwegen. Nabij Elburg en Harderwijk vindt op bescheiden schaal rietteelt plaats. Dit is een commerciële vorm van rietbeheer waarbij het riet jaarlijks wordt gemaaid en gebruikt voor onder andere dakbedekking en bloembollenteelt.

Beheer in de Veluwerandmeren

Om natuurgebieden in stand te houden wordt door organisaties als Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, Waterschappen, Recreatiegemeenschap Veluwe (RGV), Flevolandschap en gemeenten actief beheer uitgevoerd.

Er vindt ook beheer en onderhoud plaats aan diverse objecten in het Natura 2000 gebied, zoals aan de dijken (Waterschappen Zuiderzeeland, Vallei en Veluwe en Groot Salland), diverse kunstwerken, recreatie-terreinen, kabels en leidingen. Rijkswaterstaat voert het nautisch beheer van het hoofdvaarwegennet uit, het waterkwantiteitsbeheer (via het peilbeheer) en het waterkwaliteitsbeheer.

Rijkswaterstaat en provincie Flevoland monitoren een aantal keren per jaar de aanwezigheid van (vogel) soorten en waterplanten. Deze monitoringswerkzaamheden zijn belangrijk om inzicht te hebben in de aantallen en trends van de soorten. Deze monitoringsactiviteiten vinden plaats vanuit een boot of vanaf het land.

Afgesloten gebied noordelijk deel Veluwemeer

Voor het noordelijk deel van het Veluwemeer (tussen Polsmaten en Elburg) geldt een Toegangsbeperkend Besluit (TBB) in het kader van artikel 2.5 van de Wnb, om de benodigde rust te borgen in de winterperiode. Vooral 's winters leven hier veel vogels die gevoelig zijn voor verstoring, zoals kleine zwaan en diverse soorten duikeenden (referentie 10 en 11). Het zich bevinden, het betreden of het bevaren binnen het ex artikel 20 aangewezen gebied in het noordelijk deel van het Veluwemeer binnen de in dit besluit bepaalde gesloten periode(s) moet worden gezien als een handeling die een verstoring heeft op de soorten waarvoor de beperking van de toegankelijkheid van het gebied heeft plaatsgevonden. Zie figuur 5.2 voor de begrenzing van het afgesloten gebied.

Integrale Inrichting Veluwerandmeren (IIVR)

In de jaren zeventig hadden de Veluwerandmeren te kampen met een zeer slechte waterkwaliteit. Sinds eind jaren negentig is die kwaliteit weer goed op peil, dankzij de nodige inspanningen van de waterbeheerders. Als reactie hierop stelden vervolgens belangenorganisaties en overheden elk hun eigen plan op, wat natuurlijk niet leidde tot de voor de Veluwerandmeren broodnodige kwaliteitsimpuls. De roep om een integraal plan werd luider. Om zo'n plan te realiseren is door Rijkswaterstaat een gezamenlijk proces geïnitieerd met alle betrokken overheden, bewoners, bedrijven en belangenorganisaties. Dat leidde tot het Integrale Inrichtingsplan Veluwerandmeren (IIVR). Dit plan is in 2001 vastgesteld en bekrachtigd in een convenant tussen de 19 betrokken overheden in het gebied. De meerwaarde van dit project zit in de constructieve samenwerking tussen de partijen, het uitvoeringsgerichte karakter van het gezamenlijke proces en de samenhang tussen de in totaal 36 maatregelen. De rode draad in het IIVR-plan is een evenwichtige doorontwikkeling van het Veluwerandmerengebied.

Ten tijde van de planvorming waren de Veluwerandmeren reeds aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Voorafgaand aan de vaststelling is het plan aan deze richtlijn getoetst. Vervolgens is het gebied in 2003 ook als Habitatgebied aangemeld, in 2005 onder de Natuurbeschermingswet (Nbwet) gebracht en in 2009 aangewezen als Natura 2000-gebied. Om er voor te zorgen dat het IIVR-project ook bij deze latere aanmeldingen/aanwijzingen niet tot significante natuureffecten zou leiden, is het project in 2006 met betrekking tot een drietal maatregelen nog enigszins geoptimaliseerd.

De oorspronkelijke Wnb-vergunning voor het IIVR-project (14 dec 2010) is, inclusief alle hierin opgenomen voorschriften, beschouwd als uitgangspunt voor het Beheerplan Natura 2000 voor de Veluwerandmeren. Hierbij is er van uitgegaan dat de in deze vergunning opgenomen voorschriften ongewijzigd zullen worden opgenomen in de Wnb-vergunningen, die voor de afzonderlijke resterende IIVR-maatregelen worden aangevraagd nu de oorspronkelijke vergunning om met name procedurele redenen is vernietigd (ABRvS 15 aug 2012). Met de realisatie van twee IIVR-maatregelen draagt het IIVR-project direct bij aan de herstellopgave zoals geformuleerd in de instandhoudingdoelen voor het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren.nl. de maatregelen 'realiseren Ecolint Elburg' en 'ontwikkelen rietzone Veluwemeer', ten behoeve van de vogelsoorten grote karekiet en roerdomp.

Na afloop van het IIVR-convenant is de projectorganisatie IIVR overgegaan in Natuur- en Recreatieschap Veluwerandmeren die vervolgens per 1 januari 2014 is opgegaan in de coöperatie Gastvrije Randmeren.

Meer informatie: www.gastvrijerandmeren.nl

3. Instandhoudingsdoelstellingen

Doel van Natura 2000 is een wezenlijke bijdrage te leveren aan het behoud en herstel van de biodiversiteit. Om dat te bereiken zijn afspraken gemaakt om bepaalde habitattypen en soorten te beschermen binnen een netwerk van natuurgebieden. Hiervoor is het zaak de omstandigheden, die het vóórkomen van die habitattypen en soorten mogelijk maken, te behouden of waar nodig te verbeteren.

Op 23 december 2009 heeft de minister van LNV de zes Natura 2000 gebieden in het IJsselmeergebied definitief aangewezen op grond van artikel 10a van de Natuurbeschermingswet 1998 (Nbwet). In deze aanwijzingsbesluiten is vastgelegd welke natuurwaarden beschermd moeten worden. Er zijn instandhoudingsdoelstellingen opgenomen voor soorten en habitattypen.

De instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd in termen van behoud of verbetering van omvang en/of kwaliteit van bepaalde habitattypen en behoud of uitbreiding van kwaliteit leefgebied en draagkracht voor bepaalde aantallen van met naam genoemde soorten. De instandhoudingsdoelstellingen per Natura 2000 gebied dienen voor het borgen van de bijdrage die dat gebied levert aan het op landelijk niveau realiseren van een gunstige staat van instandhouding. De instandhoudingsdoelstellingen voor de Veluwerandmeren zijn opgenomen in het besluit Natura 2000 gebied Veluwerandmeren (referentie 2).

Herbegrenzing Natura2000-gebied Veluwerandmeren

In het kader van de Wnb-vergunning van het project Ruimte voor de Rivier IJsseldelta wordt ca. 40 hectare binnendijks gebied omgevormd tot rietmoeras, als leefgebied voor o.a. grote karekiet en roerdomp. Door de aanleg van het Reevediep (bypass Kampen) wordt namelijk elders leefgebied van deze twee vogelsoorten aangetast. Van belang is dat deze nieuwe natuur de bescherming krijgt van de Wet Natuurbescherming. Om dit te bewerkstelligen is medio 2017 het definitieve wijzigingsbesluit Natura 2000 Veluwerandmeren genomen om het gebied toe te voegen aan het bestaande Natura 2000 gebied.

3.1 Uitwerking van doelen in omvang, ruimte en tijd

In de doeluitwerking (referentie 3) zijn de instandhoudingsdoelstellingen besproken in ruimte en tijd, dus waar en wanneer de soorten en habitattypen in de Veluwerandmeren voorkomen in de huidige en de beoogde situatie. Deze paragraaf is een zeer beknopte weergave van de doeluitwerking. De doeluitwerking is opgesteld op basis van gegevens uit 1999-2004. Daarnaast is vanwege de lange duur van het beheerplanproces een actualisatieslag gedaan tot en met 2013 om na te gaan of aantallen en trends van de verschillende vogelsoorten in relatie tot de doelaantallen een duidelijk afwijkend beeld zijn gaan vertonen. Voor die soorten waar een dergelijk afwijkend beeld is vastgesteld, is nagegaan of en in hoeverre als gevolg hiervan instandhoudingsmaatregelen, vrijstellingsvoorwaarden voor gebruik of mitigerende maatregelen aanpassingen behoeft. In het volgende beheerplan worden de gegevens meegenomen van recentere inventarisaties en monitoring.

3.1.1 Ruimtelijke eenheden

In dit beheerplan worden de instandhoudingsdoelstellingen beschreven per ruimtelijke eenheid. Binnen de Veluwerandmeren gaat het om open water, ondiep water, oeverzone, moeras en nat grasland.

Voor de verschillende ruimtelijke eenheden wordt beschreven wat de huidige situatie is van soorten en habitattypen (verspreiding, belang van de ruimtelijke eenheid, aantallen en trends). Daarnaast wordt benoemd wat de beoogde situatie is voor deze soorten en habitattypen om hun leefgebieden en het natuurlijke habitat in een gunstige staat van instandhouding te behouden of herstellen. Vervolgens worden de belangrijkste ecologische vereisten benoemd van de soorten en habitattypen en wordt aangegeven of er zich knelpunten voordoen ten aanzien van de ecologische vereisten.

In figuur 3.1 is de ligging van de ruimtelijke eenheden in de Veluwerandmeren weergegeven. In tabel 3.1 zijn de habitattypen, habitatsoorten en vogels ingedeeld bij de ruimtelijke eenheid waar deze voornamelijk van afhankelijk zijn. Indien een soort van meerdere eenheden gebruik maakt, wordt de soort of het habitatype in de ondergeschikte eenheid cursief weergegeven in de tabel. Een soort wordt alleen beschreven in de paragraaf over de bepalende ruimtelijke eenheid en daar worden ook het belang van ondergeschikte eenheden voor een soort en eventuele knelpunten beschreven.

Figuur 3.1
 Veluwerandmeren, ruimtelijke
 eenheden en habitattypen

Legenda

Habitattypen

- H3140 Kruiswateren
- H3150 Meren met fonteinkruiden en krabbenscheer

Ruimtelijke eenheden

- Open water (dieper dan 100 cm)
- Ondiep water (20 - 100 cm)
- Oeverzone (0 - 20 cm diepte)
- Grasland
- Moeras

Tabel 3.1
Overzichtstabel instandhoudings-
doelstellingen per ruimtelijke
eenheid voor de Veluwerandmeren

Ruimtelijke eenheid	Habitattypen	Habitatsoorten	Vogels
Open water	Kranswierwateren Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	Rivierdonderpad Meervleermuis	Aalscholver (n) Brilduiker (n) Fuut (n) Grote zaagbek (n) Kuifeend (n) Meerkoet (n) Nonnetje (n) Slobeend (n) Tafeleend (n)
Ondiep water	-	Meervleermuis Kleine modderkruiper	Fuut (n) Grote zilverreiger (n) Kleine zwaan (n) Krakeend (n) Krooneend (n) Kuifeend (n) Lepelaar (n) Meerkoet (n) Pijlstaart (n) Slobeend (n) Smient (n) Tafeleend (n)
Oeverzone	-	Meervleermuis	Kleine zwaan (n)
Moeras	-	-	Grote karekiet (b) Grote zilverreiger (n) Lepelaar (n) Roerdomp (b)
Nat grasland	-	-	Kleine zwaan (n) Smient (n)

n = niet-broedvogel

b = broedvogel.

Cursief = soort maakt gebruik van meerdere eenheden, ondergeschikte eenheid is cursief en wordt behandeld bij de belangrijkste ruimtelijke eenheid.

3.1.2 Open water

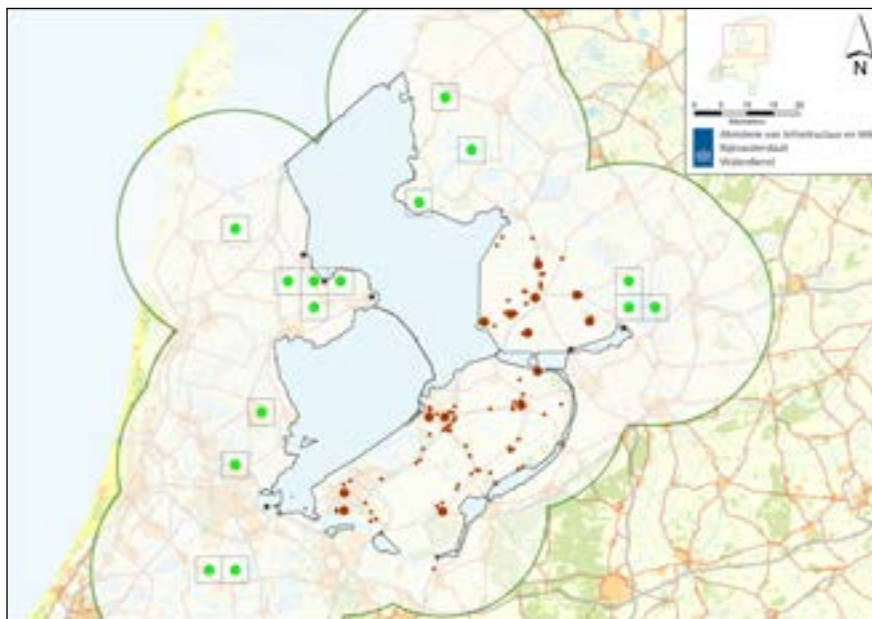
Huidige situatie en beoogde situatie

De ruimtelijke eenheid open water bevindt zich in het noordwesten van het Veluwemeer en het Wolderwijd, de brede gedeelten van de Veluwerandmeren.

Er zijn negen niet-broedvogelsoorten, twee habitatrictlijnsoorten en twee habitattypen aangewezen die in sterke mate afhankelijk zijn van open water (zie tabel 3.2). De 'kranswierwateren' in de Veluwerandmeren zijn de grootste aaneengesloten kranswievelden in Nederland en van Europees belang. Het areaal beslaat momenteel 2965 ha en er komen drie á vier kenmerkende soorten Chara (een belangrijk geslacht van kranswieren) in voor. Het habitatype 'kranswierwateren' komt over het hele Natura 2000 gebied voor in de ruimtelijke eenheden open water én ondiep water (figuur 3.1). Vanaf de jaren '90 is het areaal 'kranswierwateren' toegenomen en dit is sindsdien redelijk stabiel gebleven. Het habitatype 'meren met krabbenscheer en fonteinkruiden' komt in de Veluwerandmeren voornamelijk voor in de overgang van dieper naar ondiep water. Het areaal beslaat momenteel 18 ha met vier kenmerkende soorten (doorgroeid fonteinkruid, ruisvoorn, zeelt en snoek).

Driehoeksmosselbanken komen over het gehele gebied voor, dit is mogelijk een belangrijk natuurlijk leefgebied voor de rivierdonderpad. Daarnaast kunnen stenige oevers en dijkten dienen als leefgebied voor deze vis. De aantallen rivierdonderpadden zijn toegenomen tot in de jaren '90 en daarna sterk afgenomen. De actuele stand is onbekend. De meervleermuis gebruikt het open water als foerageergebied, het verspreidingsgebied is weergegeven in figuur 3.2. Voor de meervleermuis is het af- en aanvliegen tussen dagverblijfplaatsen en foerageergebied boven de meren onderdeel van de foerageerfunctie van het gebied. De Veluwerandmeren liggen binnen de actieradius van minimaal 11 kolonies, waarbij elke kolonie uit tientallen exemplaren bestaat.

Figuur 3.2
 Verspreiding meervleermuis in
 IJsselmeergebied en mogelijke
 actieradius

Legenda

- N2000 begrenzing
- Zicht- en/of geluidswaarneming buiten Flevoland (1 km hok)
- Kolonie locatie buiten Flevoland (5 km hok)
- Max. bereik jagende meervleermuis (20 km)
- Meervleermuis Flevoland
- Waarneming in Flevoland (foeragerend)
- Indicatie van verblijfplaats/kolonie in Flevoland

Het open water is daarnaast van belang als foerageergebied voor bodemfauna-, waterplanten- en visetende vogels. De kranswieren zijn een belangrijke voedselbron voor waterplantetende vogelsoorten zoals de tafeleend en meerkoet. Deze foerageren verspreid over het gebied. Overwinterende tafeleenden en meerkoeten concentreren zich in het Veluwemeer en het Wolderwijd, waar ze waarschijnlijk driehoeksmosselen eten. Overwinterende brilduikers en kuifeenden foerageren eveneens op driehoeksmosselen, waarvan de grootste concentraties aanwezig zijn in de diepere delen (>1 meter). Opvallend voor de Veluwerandmeren is dat brilduikers voor een groot deel foerageren in de ondiepe delen op alternatieve voedselbronnen als korfmossel, vijverpluimdrager, slingerwormen, dansmuggenlarven, vlokreeften en kranswier-bulbillen. De slobbeend foerageert in de smallere meren op zoöplankton en kleine bodemfauna. Visetende vogels (fuut, aalscholver, grote zaagbek, nonnetje) komen verspreid over het Natura 2000 gebied voor. Aantallen visetende vogels zijn sinds midden jaren '80 sterk toegenomen als gevolg van een verbetering in de visstand. Door gericht visbeheer werd de dominantie van grote brasem doorbroken en kwam er kleine vis beschikbaar.

Tabel 3.2 geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid open water (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in de Veluwerandmeren). Daarnaast is van iedere soort aangegeven wat de instandhoudingsdoelstelling is in omvang en kwaliteit en zijn doelaantallen gegeven.

Tabel 3.2
Overzicht instandhoudings-
doelstellingen en huidige situatie
per soort en habitatype van de
ruimtelijke eenheid open water

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie-gebied ⁶
Open water	Kranswierwateren	=	=	2965 ha		--	??	
	Meren met krabben-scheer en fonteinkruid	=	=	18 ha		-	??	
	Rivierdonderpad	= ¹	=	Onbekend		-	?	
	Meervleermuis	=	=	100-den		-	?	F
	Aalscholver (n)	=	=	611	420	+	??	FS
	Brilduiker (n)	=	=	105	220	+	++	F
	Fuut (n)	=	=	450	400	-	+	F
	Grote zaagbek (n)	=	=	40	50	--	??	F
	Kuifeend (n)	= ²	=	7093	5700	-	++	F
	Meerkoet (n)	=	=	11705	11000	-	++	F
	Nonnetje (n)	=	=	44	60	-	++	F
	Slobeend (n)	=	=	31	50	+	??	F
	Tafeleend (n)	= ³	=	3719	6600	--	+	F

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
-- zeer ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
- matig ongunstig	?? geen duidelijke trend	S = slaapplek
+ gunstig	+ matige toename	

7) huidige aantal: periode 2008-2013

8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde

¹ Enige voor- en achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp of grote karekiet is toegestaan (referentie 2)

² Enige achteruitgang in omvang foerageergebied ten gunste van kranswierwateren (H3140) is toegestaan (referentie 2)

³ Enige achteruitgang in omvang foerageergebied ten gunste van kranswierwateren (H3140) is toegestaan (referentie 2)

De huidige aantallen watervogels zijn hoger dan of gelijk aan de doelaantallen bij aalscholver, fuut, kuifeend en meerkoet m.u.v. de slobeend. Voor alle soorten en beide habitattypen is de beoogde situatie behoud van de huidige omvang en kwaliteit van de habitattypen en leefgebieden. Enige achteruitgang in het leefgebied van de rivierdonderpad is toegestaan, mits dit ten gunste is van leefgebied voor broedende moerasvogels. Enige achteruitgang van driehoeksmosselen is toegestaan, als dit ten gunste gaat van de uitbreiding van 'kranswierwateren' in diepere delen (referentie 3). Dit kan de voedselvoorziening aantasten van kuifeend en in mindere mate ook van de tafeleend (omdat de tafeleend in de praktijk ook veel foerageert op kranswier). Voor de meeste vogels is de trend de afgelopen jaren duidelijk positief geweest. Alleen voor aalscholver, grote zaagbek en slobeend is de trend niet duidelijk. Inmiddels zijn tussen 2008 en 2013 voor brilduiker, grote zaagbek, nonnetje, slobeend en verrassenderwijs ook tafeleend de seizoensgemiddelde aantallen afgenomen.

Ecologische vereisten

De belangrijkste ecologische vereiste voor de habitattypen 'kranswierwateren' en 'meren met krabben-scheer en fonteinkruiden' is het behoud van een goede waterkwaliteit. De uitbreiding van het areaal 'kranswierwateren' hangt sterk samen met een verbetering van de waterkwaliteit. Voor de rivierdonderpad is het noodzakelijk dat er voldoende geschikt substraat aanwezig blijft. Dit houdt in dat bestaande basaltbekleding niet verdwijnt en de mosselbanken niet worden aangetast. Ook de connectiviteit met de Veluwe beken, waar deze soort ook voorkomt, is van belang voor het voortbestaan van deze soort. In de ochtend- en avondschemering vliegt de meervleermuis van binnendijkse gebieden naar de Veluwerandmeren. De meervleermuis mijdt lichtbronnen en heeft voldoende insecten nodig boven het open water en langs begroeide oeverzones. Voor behoud van de meervleermuis is het van belang dat het complete netwerk van vlieg- en migratieroutes, winterverblijfplaatsen, zomerverblijfplaatsen en foerageergebieden beschermd wordt. Daarnaast dient voor de meervleermuis een goede waterkwaliteit behouden te blijven, zodat er voldoende insecten als voedsel aanwezig zijn.

Voor de vogels die voorkomen in het open water van de Veluwerandmeren is voldoende voedsel nodig in de vorm van bodemfauna, zoals de driehoeksmossel (meerkoet, tafeleend, brilduiker en kuifeend), kleine tot middelgrote vis (fuut, aalscholver, grote zaagbek en nonnetje), waterplanten (meerkoet en tafeleend) en zoöplankton (slobeend). De brilduiker eet vooral bodemdieren en soms wat vis en andere kleine dieren. De voedselbeschikbaarheid hangt sterk samen met de waterkwaliteit. De goede waterkwaliteit dient behouden te blijven om waterplanten, vis en bodemfauna op een hoog niveau te houden.

Alle vogelsoorten hebben naast voldoende voedsel behoefte aan rust. Vogels die op het water rusten, zoals de eenden en fuut, hebben beschutting nodig.

Knelpunten

In tabel 3.3 zijn de mogelijke knelpunten weergegeven. Voor vier van de negen soorten van open water en voor de habitattypen zijn geen directe knelpunten ten aanzien van de ecologisch vereisten gesignaleerd. Voor de slobeend zijn de huidige aantallen net onder het beoogde niveau, maar dit is niet toe te wijzen aan een ecologisch knelpunt. Bij brilduiker, grote zaagbek, nonnetje, slobeend en tafeleend zijn de laatste jaren de doelaantallen niet bereikt, hetgeen wellicht een indicatie is voor het niet op orde zijn van hun voedsel- en of rustsituatie. Omdat de waterkwaliteit de laatste jaren is toegenomen, en verder zal toenemen wegens uitdrukkelijke naleving van de normen van de Kaderrichtlijn Water, zal de draagkracht van het gebied naar verwachting naar verwachting verder toenemen. Het zal nodig zijn om bij de steeds verder toenemende recreatiedruk en de daarbij optredende seizoensverlenging in de toekomst steeds meer aandacht voor garantie van rust te hebben.

Tabel 3.3
Knelpunten van soorten en
habitattypen van de ruimtelijke
eenheid open water

Ruimtelijke eenheid	Soorten	Knelpunt en oorzaak
Open water	Kranswierwateren	
	Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden	
	Rivierdonderpad	
	Meervleermuis	
	Aalscholver (n)	
	Brilduiker (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust
	Fuut (n)	
	Grote zaagbek (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust
	Kuifeend (n)	
	Meerkoet (n)	
	Nonnetje (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust
	Slobeend (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust
	Tafeleend (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust

- = geen knelpunt
- = knelpunt
- n = niet-broedvogel

3.1.3 Ondiep water

Huidige situatie en beoogde situatie

Een groot deel van de Veluwerandmeren bestaat uit ondiep water. Het Veluwemeer en Wolderwijd bestaan voor circa 50% uit ondiep water, aan de zuidoostzijde. De overige meren zijn smaller en bestaan bijna geheel uit ondiep water (figuur 3.1). Er zijn zeven niet-broedvogelsoorten en één habitatrictlijnsoort aangewezen die in sterke mate afhankelijk zijn van ondiep water (zie tabel 3.4). Ondiepe gedeeltes met waterplanten vormen het habitat voor de kleine modderkruiper, waardoor in bijna het gehele Natura 2000 gebied deze soort vrij talrijk voorkomt. Het ondiepe water is daarnaast van belang als foerageergebied voor bodemfauna-, waterplanten- en visetende vogels. Lepelaars en grote zilverreigers foerageren in de meest ondiepe en visrijke zones, ook in moeras. De waterplantvelden zijn een belangrijke voedselbron voor waterplantetende vogelsoorten zoals de overwinterende kleine zwanen, smienten en pijlstaarten en jaarrond voorkomende krooneenden en krakeenden. Het gebied heeft voor de grote zilverreiger een functie

Kleine modderkruiper

als slaapplek en voor de overwinterende smient is het gebied vooral van belang als slaapplek overdag, vooral in het Nuldernauw. 's Nachts kunnen smienten tot 10 kilometer afleggen om te foerageren op voedselrijke (agrarische) graslanden (ook in het nabijgelegen Natura 2000 gebied Arkenheem).

Tabel 3.4
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie per soort en habitattypen van de ruimtelijke eenheid ondiep water

Ruimtelijke eenheid	Soorten/habitattypen ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Ondiep water	Kleine modderkruiper	=	=	Onbekend		+	?	
	Grote zilvreiger (n)	=	=	86	40	+	?	S
	Kleine zwaan (n)	=	=	335	120	-	?	FS
	Krakeend (n)	=	=	459	280	+	++	F
	Krooneend (n)	=	=	69	30	-	++	F
	Lepelaar (n)	=	=	8	3	+	++	F
	Pijlstaart (n)	=	=	217	140	-	+	F
	Smient (n)	=	=	2829	3500	+	++	FS

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
n = niet broedvogel	= behoud van omvang	= behoud van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
- matig ongunstig	? geen aantallen bekend	F = foerageergebied
+ gunstig	+ matige toename	S = slaapplek
	++ sterke toename	
7) huidige aantal: periode 2008-2013		
8) aantallen voor niet-broedvogels betreffen het seizoensgemiddelde behalve voor grote zilvreiger waar het gemiddeld seizoensmaximum is gebruikt		

Twee mannetjes en een vrouwtje krooneend

Tabel 3.4 geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid ondiep water (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend in de Veluwerandmeren). Daarnaast is van iedere soort aangegeven wat de instandhoudingsdoelstelling is in omvang en kwaliteit en zijn doelaantallen gegeven. De huidige aantallen watervogels zijn hoger dan of gelijk aan de doelaantallen met uitzondering van de smient. Voor alle soorten en het habitatype is de beoogde situatie het behoud van de huidige omvang en kwaliteit van de habitatypes en leefgebieden.

Ecologische vereisten

Voor de kleine modderkruiper is behoud van waterplanten in ondiep water van belang. Voor de vogels die voorkomen in het ondiepe water van de Veluwerandmeren is voldoende voedsel van goede kwaliteit nodig in de vorm van kleine tot middelgrote vis (lepelaar en grote zilverreiger) en waterplanten (kleine zwaan, kraakeend, krooneend, pijlstaart en in mindere mate smient). De lepelaar foerageert in ondiep water (tot 40cm) met slijkige condities. De voedselbeschikbaarheid hangt sterk samen met de waterkwaliteit. De goede waterkwaliteit dient behouden te blijven om waterplanten en vis op een hoog niveau te houden. De voedselbeschikbaarheid buiten het Natura 2000 gebied voor de smient (voedselrijke graslanden, bijvoorbeeld in Arkenheem) dient ook op peil te blijven. Alle vogelsoorten hebben naast voldoende voedsel behoefte aan rust. Vogels die op het water rusten, zoals de eenden en de kleine zwaan, hebben beschutting nodig in de vorm van luwe zones langs oevers.

Knelpunten

In tabel 3.5 zijn de mogelijke knelpunten weergegeven. Voor geen van de soorten zijn duidelijke knelpunten ten aanzien van de ecologische vereisten gesignaleerd. Dat de smient het geformuleerde doelaantal niet haalt, heeft waarschijnlijk meer te maken met een gestage afname van de landelijk overwinterende populatie, die op zijn beurt weer is toe te schrijven aan een afname van de kwaliteit van het geprefereerde natte grasland waar de soort op foerageert.

Tabel 3.5
Knelpunten van habitatype en
soorten van de ruimtelijke eenheid
ondiep water

Ruimtelijke eenheid	Soorten	Knelpunt en oorzaak
Ondiep water	Kleine modderkruiper	
	Grote zilverreiger (n)	
	Kleine zwaan (n)	
	Krakeend (n)	
	Krooneend (n)	
	Lepelaar (n)	
	Pijlstaart (n)	
	Smient (n)	waarschijnlijk onvoldoende geschikt foerageergebied in omgeving, externe factor

= geen knelpunt
 = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing
n = niet-broedvogel

3.1.4 Moeras

Huidige situatie en beoogde situatie

Een beperkte oppervlakte langs de oevers van de Veluwerandmeren kan gekarakteriseerd worden als moeras (figuur 3.1). Er zijn twee broedvogelsoorten aangewezen die in sterke mate afhankelijk zijn van moeras of rietzones (zie tabel 3.6). De roerdomp broedt en leeft in de moerassige natuurgebieden en rietkragen ter hoogte van Elburg. De roerdomp broedt in de moerassige oeverzone en heeft een groot areaal nodig van riet met water op het maaiveld, dat bij voorkeur uitloopt in waterriet. De grote karekiet broedt van oudsher in uitgestrekte rietkragen en komt binnen de Veluwerandmeren vooral voor in het noordelijke deel van het Drontermeer. De Veluwerandmeren kunnen voor beide soorten een wezenlijke bijdrage leveren aan de regionale populatie.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de huidige situatie per Natura 2000 soort van de ruimtelijke eenheid moeras (huidige aantallen, landelijke staat van instandhouding en trend). Daarnaast is van iedere soort aangegeven aan welke populatiegrootte omvang en kwaliteit van het leefgebied ruimte moet bieden volgens de instandhoudingsdoelstelling. De huidige aantallen van beide broedvogels zijn lager dan de doelaantallen. De beoogde situatie is herstel en/of uitbreiding van het bestaande leefgebied, zodat een grotere populatie broedende rietvogels in het gebied voor kan gaan komen.

Tabel 3.6
Overzicht instandhoudingsdoelstellingen en huidige situatie per soort van de ruimtelijke eenheid moeras

Ruimtelijke eenheid	Soorten ¹	IHD omvang ²	IHD kwaliteit ³	Huidige aantal ⁷	Doel aantal ⁸	Svl ⁴	Trend ⁵	Functie gebied ⁶
Moeras	Grote karekiet (b)	>	>	27	40	--	??	FRV
	Roerdomp (b)	>	>	2	5	--	??	FRV

Let op: Voor broedvogels geldt de doelstelling: uitbreiding omvang **en/of** verbetering kwaliteit. Bij het hoofdstuk maatregelen komt naar voren waarop wordt ingezet.

Legenda

1) soort	2) instandhoudingsdoelstelling (IHD) omvang	3) instandhoudingsdoelstelling (IHD) kwaliteit
b = broedvogel	> uitbreiding van omvang	> verbetering van kwaliteit
4) landelijke staat van instandhouding (Svl)	5) trend in aantallen 1994-2003 (gebiedsspecifiek)	6) functie n2000 gebied
-- zeer ongunstig	?? geen duidelijke trend	F = foerageergebied R = rustgebied V = voortplantingsgebied
7) huidige aantal: periode 2009-2013		
8) aantallen voor broedvogels betreffen gem. aantal paren		

Ecologische vereisten

Voldoende moerasvegetatie van goede kwaliteit is essentieel voor broedvogels. Kwaliteit betekent in dit geval diversiteit. Er moet vooral diversiteit zijn in de leeftijd van het riet en het lokale waterpeil ten opzichte van de vegetatie. Beide hangen sterk samen met het successiestadium. Naarmate het riet ouder wordt, wordt het riet dikker, zal er verlanding optreden tussen de rietstengels en zal het minder nat worden. Dit proces vindt versneld plaats wanneer er geen natuurlijk peilverloop (met hoge winterpeilen) aanwezig is. Een rietmoeras moet wel voldoende groot zijn om alle benodigde diversiteit te kunnen herbergen. Een kwalitatief goed rietmoeras biedt ook kansen aan andere broedende rietvogels en kan zo bijdragen aan vergroting van de biodiversiteit.

Sommige vogels hebben wat ouder riet nodig, om hun nesten in te bouwen (grote karekiet). Voor roerdomp en grote karekiet dient dit overjarige riet een beetje nat te zijn. Veel vogels foerageren op precies de overgang tussen riet en water (grote karekiet) en hebben baat bij een grote randlengte ('rand' verwijst naar de overgang van water naar riet). De roerdomp heeft water op het maaiveld nodig, in het rietmoeras zelf, om succesvol te foerageren. Uit een analyse van terreinkenmerken en de verspreiding van broedvogels blijkt dat de belangrijkste terreinkenmerken voor broedsucces bestaan uit de breedte van de waterrietzone, het rietareaal met water op het maaiveld en het aanbod aan overjarig riet (referentie 3).

In het kort: om zo veel mogelijk broedende rietvogels in een gebied te kunnen herbergen dient er voldoende areaal rietmoeras aanwezig te zijn, en dit areaal dient voldoende afwisseling te herbergen in termen van waterpeil ten opzichte van het maaiveld en de leeftijd van het riet. De maatregelen als 'ecolint Elburg' en 'ontwikkelen rietzone Harderwijk/Elburg' die reeds in het kader van IIVR zijn overeengekomen, zijn essentieel voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

Daarnaast zijn broedvogels zeer gevoelig voor verstoring, zodat rust in de moerasgebieden gewaarborgd moet zijn.

Roerdomp

Knelpunten

In tabel 3.7 zijn de mogelijke knelpunten weergegeven. De combinatie van het huidige peilbeheer (dat resulteert in onvoldoende overstromingsdynamiek) en inadequaat maaibeheer resulteert in verdroging van rietmoeras en een versnelde vegetatiesuccessie naar ruigtes en struwelen. Bij een natuurlijk peilverloop zijn de waterstanden het hoogst in de winter, terwijl in de zomer het waterpeil zakt en sommige gebieden tijdelijk droog komen te staan. Door overstroming (in de winter) kunnen voedingsstoffen en zaden worden aangevoerd. Daarnaast zorgen hoge winterpeilen voor het schoonspoelen van strooisellagen in water-rietzones. Wanneer gronden droogvallen tijdens het groeiseizoen, kunnen zaden van riet tot ontwikkeling komen, waardoor nieuwe rietkragen zich kunnen vormen. Het huidige tegennatuurlijke peil resulteert in een weinig dynamisch rietmoeras, met weinig tot geen vernieuwing van riet en verruiging, verlanding en verbossing van waterriet. Daarnaast heeft het commerciële snijden van riet negatieve effecten op de kwaliteit van het rietmoeras, omdat er te weinig overjarig riet blijft staan: het hele rietareal heeft dezelfde leeftijd. Een rietmoeras dat divers is qua leeftijdsopbouw van het riet, divers qua maaiveldhoogte (of relatieve waterhoogte) en met veel overgangen tussen riet en water (een grote randlengte) biedt de meeste kansen voor een rijke en diverse populatie rietvogels.

Als gevolg van het peilbeheer en in mindere mate het commerciële rietsnijden in de afgelopen jaren, nam het broedgebied van grote karekiet en roerdomp in omvang en/of kwaliteit af.

Tabel 3.7
Knelpunten van vogels van de
ruimtelijke eenheid moeras

Ruimtelijke eenheid	Soorten	Knelpunt en oorzaak
Moeras	Grote karekiet (b)	onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras en/of gebrek aan rust
	Roerdomp (b)	onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras en/of gebrek aan rust

■ = knelpunt
b = broedvogel

3.2 Opgave voor de Veluwerandmeren

Knelpunten ontstaan door het niet op orde zijn van de ecologische vereisten van habitattypen en soorten. In bovenstaande paragraaf zijn de knelpunten per ruimtelijke eenheid behandeld. Het voornaamste knelpunt voor de soorten in de Veluwerandmeren is een tekort aan geschikt habitat voor broedende moerasvogels. Daarnaast is voor een vijftal soorten watervogels van het open water inmiddels sprake van een voedselprobleem (onvoldoende bodemfauna en kleine vis) en/of een gebrek aan rust. De opgave is om deze knelpunten op te lossen om de instandhoudingsdoelstellingen te bereiken.

Vergroting en verbetering leefgebied broedende moerasvogels

Door het huidige peilbeheer in combinatie met op commercieel rietsnijden gericht terreinbeheer is het areaal rietmoeras in kwaliteit en omvang gestaag afgenomen. Broedvogels die afhankelijk zijn van grootschalig rietmoeras en/of vitale waterrietzones zoals grote karekiet en roerdomp zijn hierdoor de laatste tientallen jaren sterk in aantallen gedaald. Om de populaties van deze soorten in het gebied te handhaven, is het noodzakelijk om het moerasbiotoop te herstellen en uit te breiden. Er dient voldoende, grootschalig rietmoeras te zijn, met voldoende variatie binnen het rietmoeras en voldoende areaal vitaal waterriet.

Voedselprobleem en/of gebrek aan rust voor watervogels open water

Het voortzetten van het tot dusver succesvol gebleken waterkwaliteitsbeheer zal de borging moeten bieden voor het geschikt maken en houden van de kwaliteit en draagkracht van het open water van de Veluwerandmeren voor de verschillende soorten watervogels die leven van bodemfauna en kleine vis. De verwachting is dat dit voor de 1e beheerplanperiode zal gaan lukken. Minstens even belangrijk voor deze groep van vogels is het om bij een toenemende recreatiedruk, gepaard gaande met structurele seizoensverlenging bij veel van de activiteiten, voldoende rust in het gebied te blijven garanderen.

Programmatische Aanpak Stikstof (PAS)

In het kader van de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zijn door de voormalige Dienst Landelijk Gebied (DLG) knelpunten als gevolg van stikstofdepositie onderzocht en zo nodig herstelstrategieën uitgewerkt voor Natura 2000 gebieden met stikstofgevoelige habitattypen of met stikstofgevoelige leefgebieden voor soorten. In de Veluwerandmeren is er geen sprake van stikstofgevoelige habitattypen noch van stikstofgevoelige leefgebieden voor soorten. Op grond hiervan is geconcludeerd dat er in dit gebied evenmin sprake is van een knelpunt als gevolg van (externe) stikstofdepositie en dat er dus geen herstelstrategieën nodig zijn (referentie 8).

4. Instandhoudings- maatregelen

Instandhoudingsmaatregelen zijn nodig om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen en tussentijdse verslechtering van de kwaliteit van habitattypen en significante verstoring van soorten te voorkomen. In de Veluwerandmeren zijn er knelpunten met betrekking tot het garanderen van voldoende broedgebied voor rietvogels en met de combinatie van voldoende bereikbaar voedsel in de vorm van ongewervelden en kleine vis en de aanwezigheid van rust en ruimte. Naast maatregelen om dit op te lossen, zijn eventuele aanpassingen van activiteiten in het gebied nodig. Deze worden in het volgende hoofdstuk beschreven. Het totale pakket instandhoudingsmaatregelen voor de Veluwerandmeren is een combinatie van maatregelen uit reeds vastgesteld beleid (IIVR en KRW) en aanvullende Natura 2000 maatregelen.

4.1 Maatregelen uit reeds vastgesteld beleid

Maatregelen in het kader van de Integrale Inrichting Veluwerandmeren (IIVR) en de Kaderrichtlijn Water dragen bij aan de instandhoudingsdoelstellingen.

IIVR-maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 doelstellingen

In het kader van IIVR worden de maatregelen 'ontwikkelen rietzone Harderwijk/Elburg' en 'realiseren Ecolint Elburg' uitgevoerd. Beide maatregelen tezamen zullen leiden tot vergroting en verbetering van het moerasareaal en daarmee invulling geven aan de herstelopgave ten aanzien van grote karekiet en roerdomp in de Veluwerandmeren (referentie IIVR). In het bestuurlijk overleg van IIVR van 24 maart 2011 heeft de gemeente Elburg toegezegd dat zij in het kader van het bestemmingsplan de herstelopgave voor roerdomp en grote karekiet in het Ecolint zal handhaven, dan wel met een alternatief zal komen. Dit laatste kan nodig zijn om bewoners uitvaarmogelijkheden te kunnen bieden. Daarnaast wordt er in IIVR-kader een groot winter-rustgebied ingesteld in het smalle deel van het Veluwemeer. Dit vormt een goed uitwijkgebied voor overwinterende watervogels.

De maatregel 'Ecolint Elburg'

De maatregel bestaat uit de aankoop op vrijwillige basis van de ca. 100 particuliere recreatielandjes langs de oever van het Veluwemeer in de gemeente Elburg. Na aankoop krijgen deze landjes een natuurinrichting.

De maatregel 'ontwikkelen rietzone Harderwijk/Elburg'

De maatregel bestaat uit:

- aan de waterzijde wordt in het Veluwemeer op een vijftal locaties riet ontwikkeld (10 á 15 ha);
- aan de landzijde wordt over een lengte van ca. 3 km een strook van 20 á 30 m breed voor rietgroei geschikt gemaakt door een geleidelijk talud te graven van maaiveld naar waterbodem.

Het onderdeel 'landzijde' wordt uitgevoerd op het grondgebied van Staatsbosbeheer en op de aangekochte recreatielandjes van 'Ecolint Elburg'.

Verbetering RWZI's Harderwijk en Elburg

Daarnaast is in het kader van IIVR de fosfaatbelasting op de Veluwerandmeren teruggebracht door verbeteringen aan de RWZI van Harderwijk. Voor de RWZI Elburg staan na 2021 mogelijke maatregelen op de rol.

Waterfront Harderwijk

In het kader van de ontwikkeling 'Waterfront Harderwijk' referentie wordt als compensatieopgave een rustgebied gerealiseerd voor overwinterende watervogels. Hierdoor zullen er in de Veluwerandmeren voldoende rustige gebieden zijn waar watervogels in het geval van verstoring naartoe kunnen uitwijken.

KRW-maatregelen die bijdragen aan Natura 2000 doelstellingen

Voor de KRW worden in de periode 2010-2021 maatregelen genomen die bijdragen aan het realiseren van de Natura 2000 doelen. In de Veluwerandmeren gaat het om:

- Vistrekbevorderende maatregelen gericht op verbeteren van de vistrek tussen Veluwerandmeren en Ketelmeer-Vossemeer, tussen Veluwerandmeren en Eemmeer-Gooimeer en tussen Veluwerandmeren en regionale wateren.
- Inzetten op duurzame visserij.

Door vistrekbevorderende maatregelen en duurzame visserij kan de voedselbeschikbaarheid en daardoor de draagkracht van het gebied voor visetende vogels licht toenemen. De bijdrage van duurzame visserij zal echter beperkt zijn, omdat de huidige visserij al nauwelijks een negatief effect heeft op de Natura 2000 doelen.

4.2

Aanvullende instandhoudingsmaatregelen voor Natura 2000

Aanvullend op de hiervoor besproken maatregelen is vooral het terreinbeheer van de oeverzone en moerasgebieden van belang, omdat de staat van instandhouding van een aantal riet- en oevergebonden vogelsoorten bij aanvang van de beheerplanperiode niet op orde is en dus verslechtering van de situatie in de eerste beheerplanperiode anders niet uitgesloten kan worden.

Aangepast rietbeheer

Natuurmonumenten zal een nieuw, op Natura 2000 gericht natuurbeheer gaan invoeren, dat bestaat uit gefaseerd rietmaai-beheer. Dat betekent dat ieder jaar een gedeelte van het rietoppervlakte wordt gemaaid, waardoor er ieder jaar zowel jong als overjarig riet van verschillende leeftijd aanwezig is. Daarnaast zal Staatsbosbeheer het beheer meer richten op het behoud van waardevolle rietvegetaties voor broedvogels. Het exacte, op Natura 2000 gerichte, terreinbeheer zal door Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten worden uitgewerkt en vastgelegd in een terreinbeheerplan. Een aantal concrete maatregelen die in ieder geval uitgevoerd zullen worden zijn:

- Aangepast rietbeheer met als doel 3-6 jaar oude rietkragen, met dik, hoog riet in zeker 20 cm water ter plaatse van de Natte as tussen Wolderwijd en Veluwemeer. Doel is om 140-350 meter randlengte te creëren.
- Gefaseerd rietmaai-beheer (in ruimte en tijd) "groene rand", waterrietstroken handhaven langs industriegebied Lorentz, Harderwijk. Doel is om 1 km randlengte te creëren.

- Gefaseerd rietmaaibeheer (in ruimte en tijd), verruigde delen in maaibeheer nemen en rietstroken handhaven bij oude land oevers Veluwemeer en Drontermeer, Flevoland oevers bij Harderwijk. Doel is om respectievelijk 3, 2 en 5 km randlengte te realiseren.

In hoofdstuk 5 worden de inrichtingsmaatregelen beschreven waarmee het negatieve effect van het huidige peilbeheer wordt gemitigeerd.

Gedragscode recreatie IJsselmeergebied

Voldoende rust is van cruciaal belang om de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen voor vogelsoorten te behalen. Voor de meeste vogelsoorten in de Veluwerandmeren vormt gebrek aan rust op dit moment geen knelpunt, maar voor sommige soorten, zeker in de toekomst, bij ongewijzigd beheer wellicht wel vanwege toenemende recreatie en een langer wordend seizoen. Door de maatregelen vanuit IIVR en Waterfront Harderwijk wordt dan ook een aantal rustgebieden gerealiseerd. Door klimaatverandering en technische innovaties kan het recreatieseizoen langer worden. De kans bestaat dat hierdoor de rust voor (met name overwinterende) vogels binnen enkele jaren in het geding komt. De recreatiesector en natuursector hebben in samenwerking een gedragscode opgesteld (zie Algemeen deel, paragraaf 4.4 voor de volledige tekst van de gedragscode) met als doel verstoring in het gehele IJsselmeergebied te voorkómen door vergroting van het bewustzijn van de watersporter en het hanteren van enkele eenvoudige regels. Als deze gedragscode wordt nageleefd kan eveneens worden voorkómen dat in de komende beheerplanperiodes nog striktere voorwaarden aan recreatie moeten worden opgelegd, om het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen te garanderen.

5. Activiteiten en mitigatie

Menselijke activiteiten en natuur zijn van oudsher verweven in de Veluwerandmeren. Menselijke activiteiten kunnen in principe doorgang vinden en worden op grond van dit beheerplan alleen beperkt of de negatieve effecten ervan gemitigeerd, indien zij de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen kunnen aantasten. De effecten van menselijke activiteiten zijn getoetst in de Nadere Effect Analyse (NEA, zie referentie 6 en bijlage A). In de meeste gevallen vormen deze activiteiten geen probleem voor de instandhoudingsdoelstellingen. Van bepaalde activiteiten in de Veluwerandmeren is het niet uit te sluiten dat er negatieve effecten zijn. Een aantal van deze activiteiten blijft vergunningplichtig, waarbij voorschriften aan de vergunning zijn verbonden. Andere activiteiten worden onder voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld van de vergunningplicht. Voor weer andere gevallen zijn mitigerende maatregelen nodig om te voorkómen dat activiteiten het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan. Als voldaan wordt aan de vergunningvoorschriften, respectievelijk aan de voorwaarden, en de mitigerende maatregelen worden uitgevoerd, kunnen de betreffende activiteiten doorgang vinden. Voor alle activiteiten geldt de generieke of algemene voorwaarde dat zij in aard, omvang, intensiteit en tijd niet in betekenende mate mogen wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie. Van veranderingen in betekenende mate is sprake indien op voorhand niet met zekerheid kan worden gesteld dat negatieve effecten op instandhoudingsdoelen zijn uitgesloten.

In onderstaande paragrafen zijn de huidige activiteiten ingedeeld in de volgende vier categorieën:

1. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden;
2. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, mét specifieke voorwaarden;
3. Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven;
4. Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Een algemene toelichting op de vrijstelling van vergunningplicht en bovengenoemde indeling staat in paragraaf 4.2 van het Algemeen deel. Of een activiteit al dan niet vergunningplichtig is, is bepaald door het daartoe bevoegde gezag in de zin van de Wnb. Dit oordeel vormt het uitgangspunt voor het beheerplan.

De voorwaarden voor vrijstelling voor een Wnb-vergunning bij de 2e categorie activiteiten en de mitigerende maatregelen voor de 4e categorie activiteiten zijn in dit hoofdstuk opgenomen in paragraaf 5.2 en 5.4. Een gebiedsspecifieke samenvatting van de toetsingskaders voor toekomstige vergunningverlening is opgenomen in paragraaf 5.5, de volledige tekst staat in het deel Toetsingskaders.

5.1 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten zonder specifieke voorwaarden

Voor bepaalde activiteiten geldt het beheerplan als vrijstelling van de vergunningplicht zonder dat specifieke voorwaarden nodig zijn. Voor deze activiteiten geldt de generieke voorwaarde dat de activiteiten niet in betekenende mate mogen wijzigen. Aard en omvang, locatie en tijdstip, frequentie en duur van de activiteiten moeten blijven voldoen aan de getoetste situatie (referentie 5).

Het gaat hierbij om:

- Baggeren (havens, sluizen, vaargeul en toegangseu len jachthavens);
- Evenementen (visserijdagen, zeilwedstrijden, roeiwedstrijden en stranden);
- Terreinbeheer - stranden en recreatiegebieden ten behoeve van recreanten;
- Waterski gebied;
- Aalvisserij;
- Zegenvisserij.

Generieke voorwaarde

De betreffende activiteit mag niet in aard, omvang, intensiteit en tijd in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie. Voor een (meer uitgebreide) omschrijving van de getoetste situatie per activiteit wordt verwezen naar de voortoets (referentie 5).

5.2 Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten mét specifieke voorwaarden

Er zijn vergunningplichtige activiteiten die alleen onder specifieke voorwaarden geen significante effecten op de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen hebben. Deze activiteiten zijn met inachtneming van de specifieke voorwaarden, genoemd in dit beheerplan, vrijgesteld van de vergunningplicht. Het beheerplan vervangt in dit geval de vergunning.

In de Veluwerandmeren gaat het om:

- Maaibeheer waterplanten;
- Terreinbeheer rietmoeras (riet snijden voor commerciële doeleinden en maaibeheer graslanden, niet primair gericht op natuurbehoud- of herstel);
- Huidig peilbeheer;
- Professioneel dronegebruik
- Bestaande lozingen;
- Parasailactiviteiten in het Wolderwijd;
- Schaatsenvenement Veluwemeertocht.

Hierna worden de activiteiten en de voorwaarden beschreven.

Maaibeheer waterplanten

Dit beheerplan dient als een vrijstelling voor de activiteit 'maaibeheer waterplanten' onder specifieke voorwaarden. In de Veluwerandmeren is de bedekking met waterplanten dusdanig groot, dat recreanten dit in een bepaalde periode als overlast ervaren. De waterplanten belemmeren recreatievaart. Daarom is

afgesproken dat jaarlijks fonteinkruidvelden mogen worden gemaaid. Uit recente studies naar effecten van maaibeheer op waterplanten (referentie 9) blijkt dat het huidige maaibeheer geen belangrijke negatieve effecten heeft ten aanzien van de behoudsopgave van habitattypen 'meren met krabbenscheer en fontein-kruiden'. Aangezien de kranswieren onder de fonteinkruiden groeien is bij voorbaat uit te sluiten dat het maaien van waterplanten gevolgen heeft voor het behalen van de Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen voor het habitattypen 'kranswierwateren'.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

In een jaar met een lage bedekking fonteinkruid (minder dan 1400 hectare bedekking van alle, ook niet als habitattypen kwalificerende, kleinbladige soorten fonteinkruid) wordt in de praktijk niet gemaaid. Als bij hogere bedekking gemaaid wordt, is een maximum gesteld, zodanig dat slechts een fractie wordt gemaaid (zelfs in jaren met lage bedekking). Daarnaast geldt een meldingsplicht. In onderstaande tabel staan de beide voorwaarden benoemd.

Locatie	Voorwaarde voor maaibeheer aan waterplanten
Veluwerandmeren	<ul style="list-style-type: none"> • Jaarlijks mag maximaal 150 hectare doorgroeid fonteinkruid worden gemaaid • Ieder jaar dient te worden gemeld hoeveel hectare waterplanten gemaaid wordt

Terreinbeheer rietmoeras

In de Veluwerandmeren worden het rietbeheer en de uitvoering van maatregelen om het riet in kwaliteit te verbeteren voor de broedvogels grote karekiet en roerdomp (beide met een verbeteropgave en een onzekere doelrealisatie) vrijgesteld onder specifieke voorwaarden.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

De hieronder genoemde voorwaarden zorgen voor een optimaal beheer om het halen van de instandhoudingsdoelen te garanderen.

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling terreinbeheer rietmoeras
Veluwerandmeren	<ul style="list-style-type: none"> • Het maaien van rietopstanden vindt uitsluitend plaats in de periode 1 november tot en met 31 december • Meer dan de helft van het areaal aan riet dient bij het maaien ontzien te worden • Het rietbeheer staat volledig in dienst van de natuurdoelen

Huidig peilbeheer

Het huidige peilbeheer is mede oorzaak geweest van een achteruitgang van het oppervlak en de kwaliteit van rietmoerassen en rietzones (zie Algemeen deel, paragraaf 2.2 en 4.3). Hierdoor wordt voor een aantal specifieke moerasbroedvogelsoorten de instandhoudingsdoelstelling niet gehaald.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

In het Algemeen deel is toegelicht dat het huidige peilbeheer wordt gemitigeerd door oevers af te vlakken en te herinrichten. RWS houdt zich aan onderstaande vrijstellingsvoorwaarden van vergunningplicht en voert de daaruit voortvloeiende maatregelen uit.

Locatie	Voorwaarden voor vergunning vrijstelling huidig peilbeheer
Oude land oevers Veluwemeer en Drontermeer en Flevoland oevers bij Harderwijk	Inrichting rietland aanpassen op maximale benutting bestaande peildynamiek: afvlakken oevers bij oude land oevers Veluwemeer en Drontermeer; Flevoland oevers; bij Harderwijk. Doel is totaal circa 15 hectare rietland met respectievelijk 3 km, 2 km en 5 km randlengte.
Algemeen	Incidentele peilopzetting in droge zomers mag niet vaker dan eens in de 12 jaar plaatsvinden.

Professioneel dronegebruik

Vliegen met drones (RPAS; 'Remotely Piloted Aircraft Systems', alle gewichtsklassen) in het Natura 2000 gebied biedt kansen en risico's. Kansen voor beheerders om te monitoren met behulp van drones en kansen voor toezichthouders om snel inzicht te krijgen in illegale- en noodsituaties. Inzet van drones kan belangrijke voordelen hebben ten opzichte van helikopters, andere voertuigen en/of menselijke

betreding. Inzet van drones brengt ook risico's met zich mee, wanneer drones zonder kennis van aanwezige natuurdoelen worden ingezet en mogelijk verstoring van deze doelen veroorzaken. Het professioneel gebruik van drones kan onder voorwaarden worden vrijgesteld van de vergunningplicht. Toegangsbeperkende Besluiten geldend voor het IJsselmeergebied, gelden ook voor het gebruik van drones in het luchtruim boven deze gebieden, dit met inachtneming van de mogelijkheid van vrijstelling voor professioneel gebruik.

Professioneel gebruik van drones is een betrekkelijk nieuwe activiteit, die in het kader van de Nadere Effecten Analyse (NEA) niet is getoetst op mogelijke significante effecten op de Natura 2000-doelen (peildatum 31 maart 2010). Uit aanvullende toetsing is gebleken dat professioneel dronegebruik in Natura 2000-gebied onder voorwaarden kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht Wnb.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Professioneel gebruik van drones (RPAS; 'Remotely Piloted Aircraft Systems', alle gewichtsklassen) kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van artikel 2.7 lid 2 van de Wet Natuurbescherming, als het dronegebruik voldoet aan elk van de volgende vier voorwaarden.

Voorwaarde voor vergunning vrijstelling professioneel dronegebruik

1. De vluchten worden uitgevoerd voor de uitvoering van noodzakelijk beheer en onderhoud, noodzakelijke monitorings-, reddings-, inspectie-, toezicht-, opsporings- en defensietaken (waaronder HEMS-, SAR-, politie, brandweer- of kustwachtvluchten), alsmede voor de uitvoering van calamiteitenbeheer. In algemene zin geldt in daadwerkelijke calamiteitsituaties het adagium 'nood breekt wet'.
2. De vluchten voor onder 1 genoemde publieke taken worden in opdracht van de overheid, dan wel door of in opdracht van een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd.
3. De vluchten worden door een gecertificeerde dronemaatschappij uitgevoerd.
4. De piloot van de drone is aantoonbaar op de hoogte van de lokale en actuele situatie ten aanzien van de beschermde natuurwaarden en de verstoring gevoeligheid van die waarden, en handelt conform artikel 1.11 (zorgplicht) van de Wet Natuurbescherming.

De aanvullende toetsing op het gebruik van drones en een toelichting op de zorgplicht is opgenomen in Bijlage C van dit gebiedsdeel.

Bestaande lozingen

Onder een 'bestaande lozing' wordt verstaan een lozing die sinds de toetsing in het kader van dit beheerplan niet wijzigt wat betreft omvang en geloosde stoffen. Bij het verlenen van watervergunningen voor lozingen toetst de waterbeheerder aan het bestaande waterkwaliteitsbeleid. Belangrijk onderdeel hierbij is toetsing van activiteiten aan milieukwaliteitsnormen. Aan deze normen ligt een grondige ecotoxicologische analyse ten grondslag, waarbij gebruik wordt gemaakt van de best beschikbare kennis van de effecten van de stoffen op het ecosysteem en de daarin voorkomende organismen. In zijn algemeenheid biedt deze toetsing op basis van het waterkwaliteitsbeleid al een afdoende bescherming van Natura 2000 soorten en habitattypen.

In de Nadere Effectenanalyse (NEA II, referentie 8) wordt geconcludeerd dat er geen aanleiding is om te veronderstellen dat bestaande lozingen er de oorzaak van zijn dat instandhoudingsdoelstellingen niet worden bereikt. Op basis van de beschikbare kennis is beoordeeld dat in de huidige situatie er geen negatieve effecten van milieuvreemde stoffen kunnen optreden op de instandhoudingsdoelstellingen van het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren.

Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

Bestaande lozingen kunnen worden vrijgesteld van de vergunningplicht onder de voorwaarde dat degene die loost aantoonbaar dat de lozingen voldoen aan de bepalingen bij of krachtens de Waterwet.

Locatie

Voorwaarde voor vergunning vrijstelling bestaande lozingen

Veluwerandmeren	De lozer leeft de voorwaarden na die bij of krachtens de Waterwet gelden (vergunning en/of algemene regels).
-----------------	--

Parasailactiviteiten in het Wolderwijd

Sinds 2009 vinden in het toeristisch vaarseizoen, van 1 mei tot en met 1 september, vanaf een speciaal daarvoor ingerichte boot tussen de opstapplaatsen Harderwijk en Zeewolde parasailactiviteiten plaats binnen een afgebakend gebied op het Wolderwijd. Hierbij wordt een passagier door middel van een grote parachute vanaf de boot de lucht in gebracht. Blijkens een door provincie Flevoland uitgevoerde voortoets (brief Provincie Flevoland, 25 februari 2011) zijn van deze activiteiten in de voorgestelde vorm, omvang, intensiteit en tijd geen significante gevolgen voor instandhoudingsdoelstellingen te verwachten.

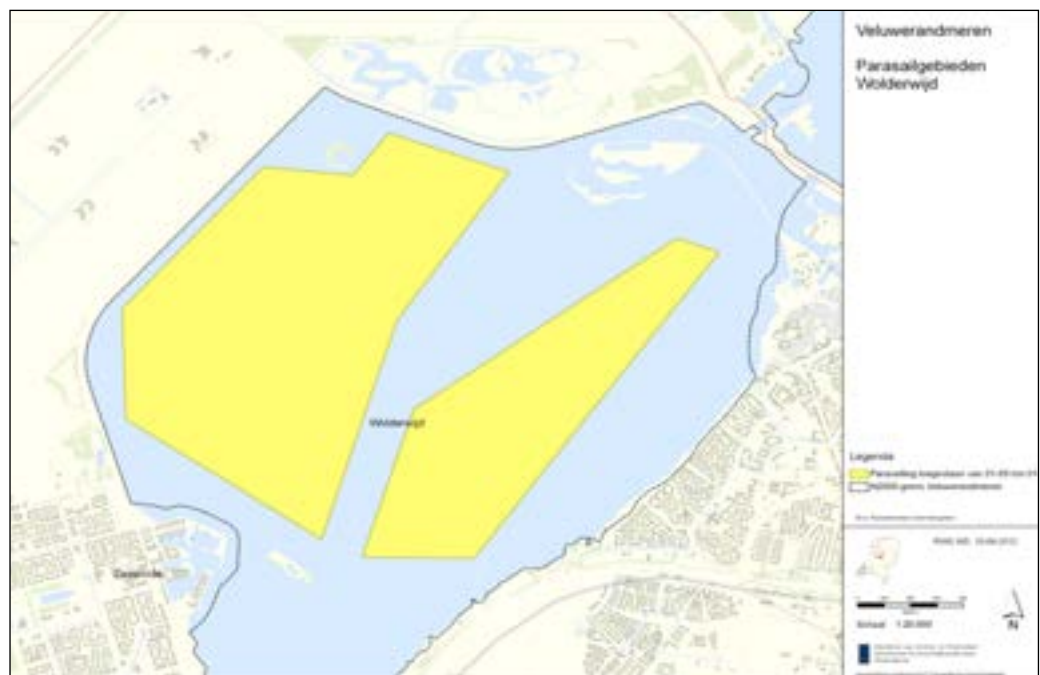
Voorwaarden voor vrijstelling van vergunningplicht

De parasailactiviteiten in het Wolderwijd kunnen van Wnb-vergunningplicht vrijgesteld worden onder de volgende voorwaarden (voorwaarden ontleend aan voortoets provincie Flevoland, zie figuur 5.1):

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling parasailactiviteiten
Wolderwijd tussen opstapplaatsen Harderwijk en Zeewolde	<ul style="list-style-type: none">• De activiteit vindt alleen overdag plaats op het open water van het Wolderwijd• De (riet)oevers worden bij deze activiteit vermeden• De activiteit vindt alleen plaats in het toeristisch vaarseizoen, dus vanaf 1 mei tot en met 1 september

Indien de activiteiten niet op de hierboven aangegeven wijze worden uitgevoerd, kan er wel sprake zijn van een Wnb-vergunningplichtige activiteit en mogelijk van een overtreding van de Wet Natuurbescherming.

Figuur 5.1
Locaties vergunning vrijstelling
parasailactiviteiten onder
voorwaarden

Schaatsevenement Veluwemeertocht

Bij voldoende langdurige strenge vorst wordt het schaatsevenement 'Veluwemeertocht' georganiseerd. Bij dit evenement worden tochten uitgezet van 50, 60 en 100 km, die dan binnen één en dezelfde dag worden afgewerkt. De ijsbedekking waardoor deze tocht mogelijk is zorgt er reeds voor dat er geen belangrijke aantallen watervogels meer in het gebied verblijven.

Voorwaarden voor vrijstelling van de vergunningplicht

De tocht en de daartoe uit te zetten parcoursen van 50, 60 en 100 km dienen ruim uit de buurt te blijven van eventueel nog aanwezige wakken waarin concentraties watervogels achtergebleven kunnen zijn. Overigens zal dit ook om veiligheidsredenen gebeuren. Ook dient te worden voorkomen dat lokaal overwinterende roerdompen worden verstoord. Hiertoe wordt in overleg met de natuurbeherende instantie bepaald waar het parcours tenminste 500 meter uit de rietranden verwijderd moet blijven om eventuele verstoring te

voorkomen. Wanneer aan onderstaande voorwaarden wordt voldaan, kan het schaatsevenement 'Veluwerandmeren' van Wnb-vergunningplicht vrijgesteld worden.

Locatie	Voorwaarde voor vergunning vrijstelling schaats evenement Veluwemeertocht
Veluwemeer	<ul style="list-style-type: none">• De activiteit wordt in één dag afgewikkeld• De uit te zetten parcoursen van 50, 60 en 100 km vermijden de nabijheid van eventueel nog aanwezige wakken (en de daarin mogelijk nog aanwezige concentraties watervogels)• De uit te zetten parcoursen van 50, 60 en 100 km zijn in overleg met de lokale natuurbeheerder ten minste 500 meter verwijderd van de rietkragen

5.3 Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven

Voor de volgende activiteiten vormt het beheerplan geen vrijstelling van de vergunningplicht. Deze activiteiten zijn door het daartoe bevoegd gezag al getoetst in het kader van een vergunningaanvraag. Hieruit is naar voren gekomen dat deze activiteiten afzonderlijk geen negatieve effecten hebben, mits de vergunningvoorschriften worden nageleefd, maar door jaarlijkse cumulatie van dezelfde activiteiten en cumulatie met andere activiteiten wellicht wel negatieve effecten kunnen hebben. Wanneer de vergunningen aflopen, dient daarom een nieuwe vergunning aangevraagd te worden (of een verlenging van de vergunning) bij het bevoegde gezag. Het bevoegd gezag gebruikt onder andere het beheerplan en de daarin opgenomen toetsingskaders om vergunningaanvragen te beoordelen. Deze documenten zijn bedoeld als hulpmiddel en richtlijn. Het bevoegd gezag dient elk project op zichzelf te beoordelen (maatwerk). Het gaat om de volgende activiteiten:

- Ondiepe zandwinning/verdieping
- Zandwinning
- Militair laagvlieggebied (hiervoor is een landelijke vergunningaanvraag in voorbereiding)
- Kitesurfgebied Horst (Wolderwijd)

In paragraaf 5.5 staan de toetsingskaders die specifiek voor de Veluwerandmeren gelden.

5.4 Niet vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist

Er zijn ook activiteiten die niet vergunningplichtig zijn, maar die wél mogelijke effecten hebben. Voor deze activiteiten geldt dat er mitigerende maatregelen vereist zijn. Voor Veluwerandmeren gaat het om:

- Waterrecreatie ondiep deel Drontermeer noord en midden;
- Waterrecreatie Nuldernaauw zuid;
- Waterrecreatie op twee locaties bij Harderwijk.

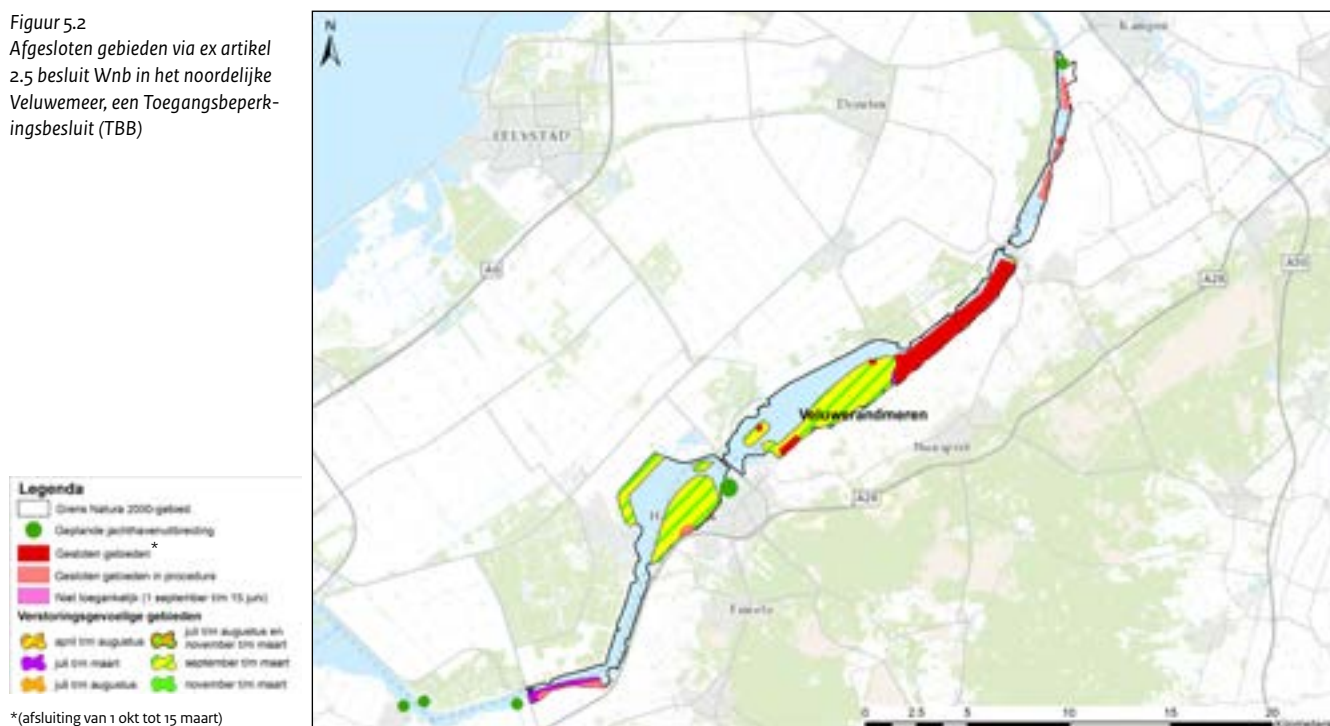
Winterse waterrecreatie in noordelijk Veluwemeer

De huidige recreatieactiviteiten in het noordelijk deel van het Veluwemeer (tussen Polsmaten en Elburg) zijn niet Wnb-vergunningplichtig. Vooral 's winters leven hier veel vogels die gevoelig zijn voor verstoring, zoals kleine zwaan en diverse soorten duikeenden (referentie 10 en 11). De effecten van recreatie op de instandhoudingsdoelen zijn niet negatief, mits dit belangrijke rustgebied in de wintermaanden niet wordt verstoord.

Mitigatie

Om verstoring door recreatie zoveel mogelijk te voorkomen is er een gedragscode opgesteld met alle betrokken partijen (zie algemeen deel, paragraaf 4.4). Om voldoende rust te garanderen is daarnaast in de winterperiode het noordelijk deel van het Veluwemeer via een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 van de Wet Natuurbescherming afgesloten voor de recreatie (kaartje in figuur 5.2).

Figuur 5.2
Afgesloten gebieden via ex artikel 2.5 besluit Wnb in het noordelijke Veluwemeer, een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB)

Waterrecreatie Drontermeer noord en midden

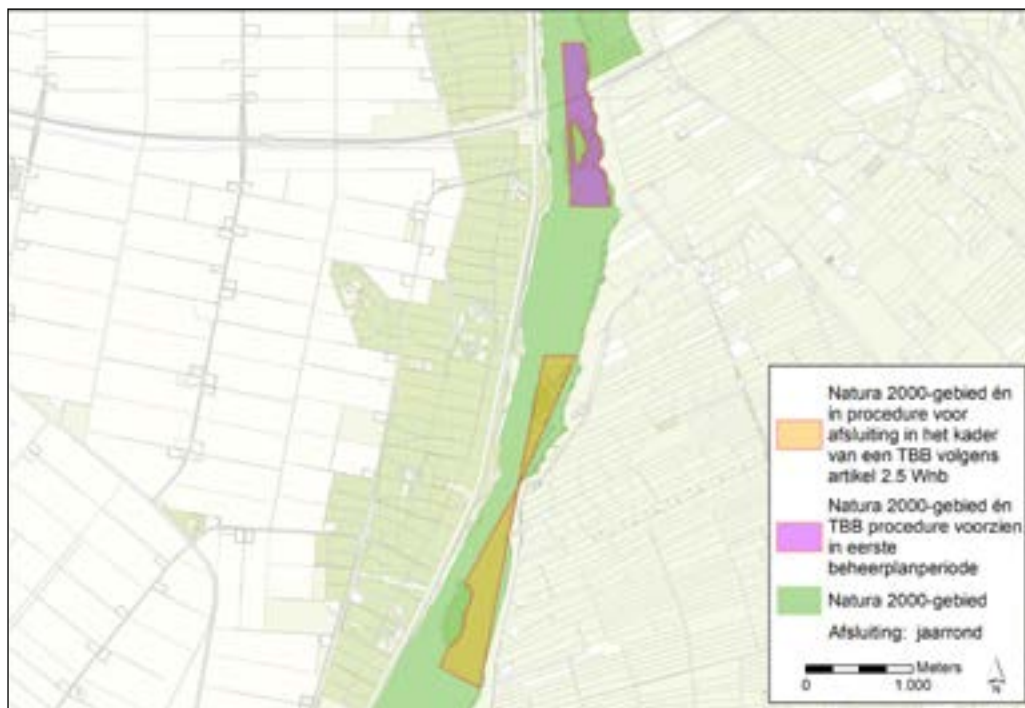
De huidige recreatieactiviteiten in het ondiepe deel van het Drontermeer (inclusief Abbert I en II) zijn niet Wnb-vergunningsplichtig. De rustgebieden Drontermeer zuid en midden zijn voor minimaal 11 soorten van belang en voor 5 soorten van groot belang voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Het gaat zowel om broedvogels, zoals roerdomp en grote karekiet, als om niet-broedvogels, steltlopers, visetende, herbivore en bentivore vogels (referentie 10 en 11). De effecten van recreatie op de instandhoudingsdoelen zijn niet negatief, mits dit belangrijke rustgebied niet wordt verstoord.

Mitigatie

Om voldoende rust te garanderen in het ondiepe deel van het Drontermeer is een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 van de Wet Natuurbescherming in voorbereiding, waarmee dit gebied wordt afgesloten voor de recreatie en visserij (indicatieve begrenzing op kaartje in figuur 5.3). Met deze toegangsbeperking wordt feitelijk een continuering van de historische situatie bestendig geformaliseerd. In verband met de lopende werkzaamheden voor het project Ruimte voor de Rivier IJsseldelta wordt het TBB voor het Drontermeer noord op een later moment in procedure gebracht. Het streven is om het TBB voor Drontermeer noord in de eerste beheerplanperiode in procedure te brengen. Hiermee doorloopt dit rustgebied een apart traject ten opzichte van de andere af te sluiten rustgebieden, dat parallel verloopt aan de vaststelling van het Definitief Beheerplan Natura 2000 IJsselmeergebied.

Figuur 5.3

Indicatieve begrenzing afgesloten gebieden in voorbereiding via een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 Wnb op twee locaties in het Drontermeer (begrenzing van de locatie Drontermeer noord is indicatief)

Waterrecreatie op twee locaties bij Harderwijk

Op twee locaties nabij Harderwijk waar veel watervogels rusten die gevoelig zijn voor verstoring, zoals kleine zwaan en diverse soorten duikeenden (referentie 10 en 11), worden in het kader van het project Waterfront Harderwijk rustgebieden ingesteld om negatieve effecten van verstoring op de instandhoudingsdoelstellingen voor deze soorten te voorkómen.

Mitigatie

De instelling van de beide rustgebieden, Harderwijk Noord en Zuid is een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 van de Wet Natuurbescherming in voorbereiding, waarmee deze gebieden worden afgesloten voor de recreatie (kaartje in figuur 5.4). Met deze toegangsbeperking wordt feitelijk een continuering van de historische situatie bestendig geformaliseerd.

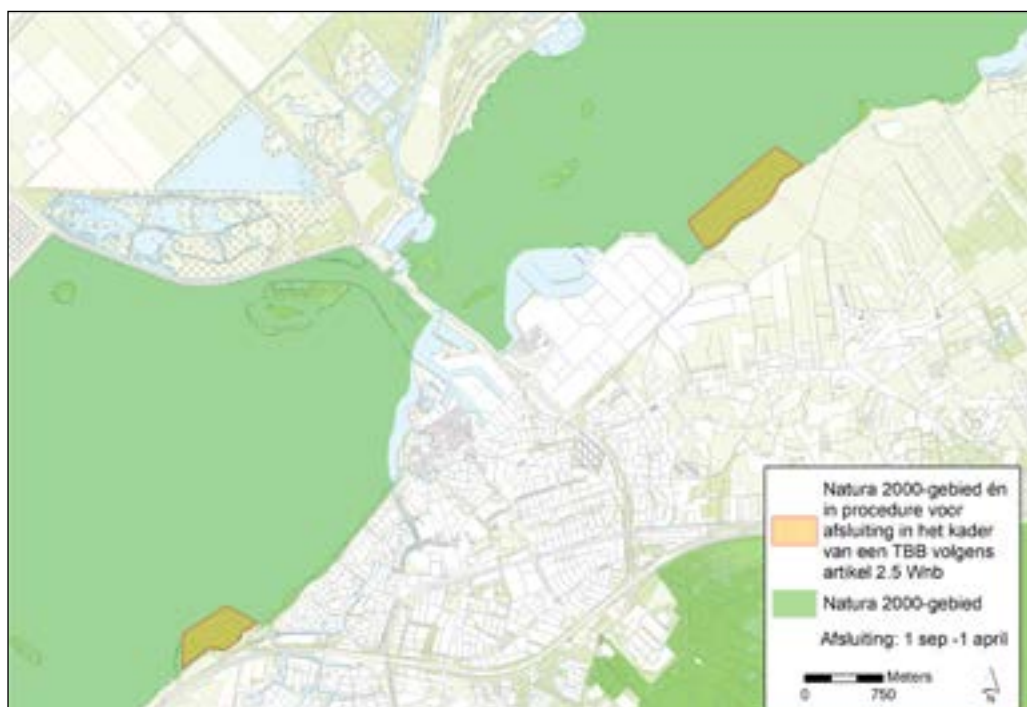
Waterrecreatie Nuldernauw zuid

De huidige recreatieactiviteiten in het Nuldernauw zijn niet Wnb-vergunningplichtig. Voor wat betreft de vogelsoorten waarvoor de Veluwerandmeren als Natura 2000-gebied zijn aangewezen is rustgebied Nuldernauw zuid (ook wel bekend als delta Schuitenbeek) zuid voor minimaal 10 soorten van belang en voor slobeend en smient van groot belang voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Het gaat om niet-broedvogels (steltlopers, visetende, herbivore en benthivore vogels). Het Nuldernauw zuid is binnen het recreatiesizoen een belangrijk voedselgebied voor herbivore en benthivore watervogels (referentie 10 en 11).

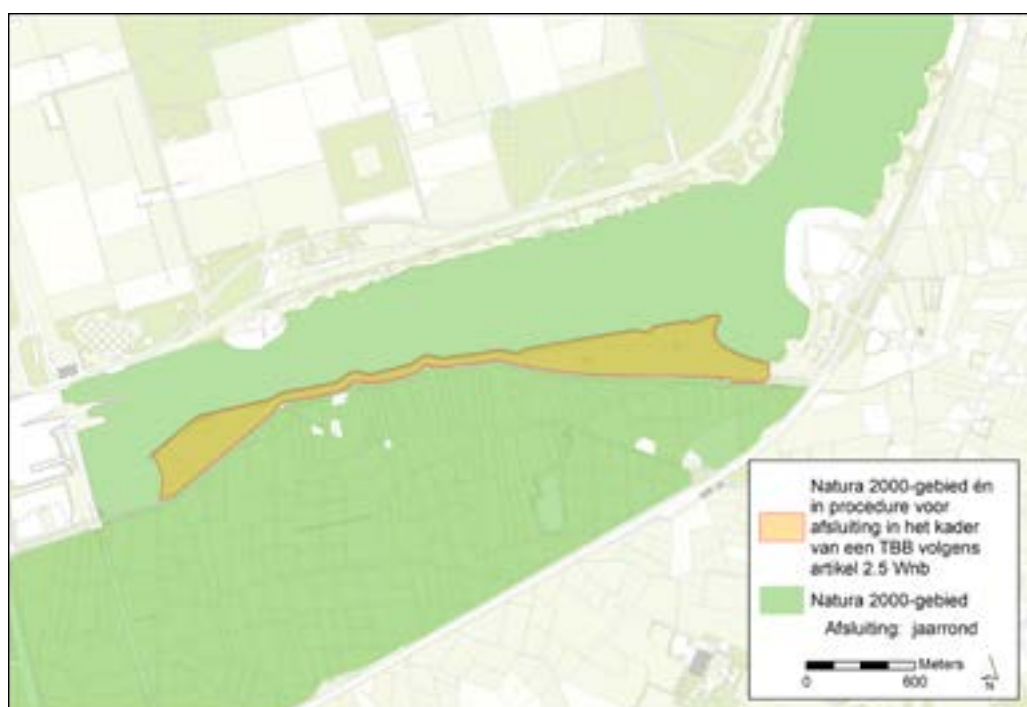
Mitigatie

Om voldoende rust te garanderen in het rustgebied Nuldernauw zuid is een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 van de Wet Natuurbescherming in voorbereiding, waarmee dit gebied wordt afgesloten voor de recreatie (kaartje in figuur 5.5). Met deze toegangsbeperking wordt feitelijk een continuering van de historische situatie bestendig geformaliseerd.

Figuur 5.4
 Indicatieve begrenzing afgesloten gebieden in voorbereiding via een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB) ex artikel 2.5 besluit Wnb op twee locaties bij Harderwijk

Figuur 5.5
 Indicatieve begrenzing afgesloten gebieden Nuldermauw zuid (ook wel bekend als delta Schuitenbeek) via ex artikel 2.5 besluit Wnb, een Toegangsbeperkingsbesluit (TBB)

5.5 Kaders voor vergunningverlening

Het beheerplan dient, behalve als vrijstelling van de Wnb-vergunningplicht voor bepaalde activiteiten, ook als toetsingskader voor vergunningverlening voor toekomstige activiteiten. De toetsingskaders geven aan hoe toekomstige activiteiten kunnen voldoen aan de randvoorwaarden die vanuit Natura 2000 worden gesteld. De toetsingskaders vormen een richtlijn en hulpmiddel voor de vergunningverlening voor nieuwe activiteiten die gedurende de beheerplanperiode worden opgestart of voor wijziging/uitbreiding van vrijgestelde bestaande (vergunningplichtige) activiteiten, of voor verlenging of uitbreiding van reeds vergunde activiteiten. De toetsingskaders mogen dus niet worden beschouwd als (aanzet tot) vrijstellingsvoorwaarden, het bevoegd gezag dient elk project op zichzelf te beoordelen (maatwerk). In het deel Toetsingskaders zijn alle toetsingskaders voor het gehele IJsselmeergebied opgenomen. Hieronder worden de relevante toetsingskaders voor de Veluwerandmeren genoemd. Indien het kader gebiedsspecifieke informatie bevat voor de Veluwerandmeren wordt deze kort beschreven:

- Toetsingskader doorsnijding ecologische trekroutes;
- Toetsingskader beroepsvisserij noordelijke, oostelijke en zuidelijke Randmeren;
- Toetsingskader jachthavenuitbreidingen;
- Toetsingskader voor jacht, wildbeheer en schadebestrijding.

Toetsingskader doorsnijding ecologische trekroutes

Dit toetsingskader biedt initiatiefnemers van nieuwe windparken, hoogspanningslijnen en andere hoge obstakels in en grenzend aan het IJsselmeergebied handvatten in het kader van de Wnb-vergunning. In dit toetsingskader wordt aangegeven waar gebiedsdelen liggen waar instandhoudingsdoelstellingen knelpunten kunnen ondervinden van nieuwe obstakels en extra aandacht behoeven van het bevoegd gezag wanneer een vergunningaanvraag voor 'obstakels' wordt ingediend. Figuur 5.6 laat zien welke dijktrajecten/kustzones van belang zijn als ecologische trekroute voor verschillende soortgroepen (connectiviteit).

Figuur 5.6
Belang van connectiviteit van verschillende dijktrajecten/kustzones voor relevante IHD in de Veluwerandmeren weergegeven voor de functionele groepen meervleermuis, piscivore vogelsoorten, vogelsoorten die binnendijks op akkers en graslanden foerageren en bentivore en/of herbivore watervogels (dit betreft zowel soorten die geheel als gedeeltelijk buiten het gebied foerageren)

Toetsingskader voor beroepvisserij noordelijke, oostelijke en zuidelijke Randmeren

Wanneer de visinspanningen passen binnen de voorwaarden van het toetsingskader, dan kan dat jaar worden volstaan met een verzoek om beoordeling door het bevoegde gezag. Voor het verlenen van een vergunning is dan in ieder geval geen passende beoordeling noodzakelijk.

Voorwaarden voor toekomstige visserij in de Randmeren:

- De visserij op de randmeren kan worden toegestaan wanneer uitbreiding van verstoring van de voor instandhoudingsdoelstellingen belangrijke gebieden (belangrijke rust- en foerageergebieden voor watervogels) wordt voorkomen;
- Een verandering van de visserijinspanning of vangstmethode kan alleen worden toegestaan wanneer deze:
 - niet leidt tot een vergroting van de bijvangst van watervogels en van de otter (zie Deel Toetsingskaders voor concrete maatregelen);
 - niet leidt tot een effect op de beschikbaarheid van het voedsel voor visetende watervogels door vergroting van de bijvangst aan ondermaatse vis.

Toetsingskader jachthavenuitbreidingen

Uitbreiding van het aantal ligplaatsen kan leiden tot een toename van het aantal boten in het IJsselmeergebied en daarmee de drukte op het water. De toename van recreatievaart kan leiden tot een grotere druk op beschermde natuurwaarden, met name verstoring van rust- en foerageergebieden van de grote aantallen watervogels die jaarrond gebruik maken van het IJsselmeergebied. Het doel van dit toetsingskader is te beschrijven welke informatie nodig is, met welke aspecten rekening moet worden gehouden en aan welke voorwaarden jachthavenuitbreidingen moeten voldoen om in aanmerking te kunnen komen voor een vergunning. Dit toetsingskader benoemt alleen aspecten van rust en mogelijke verstoring op het (open) water in de (nabije) omgeving van de geplande uitbreiding. Er wordt niet ingegaan op eventuele andere (lokale) aspecten die in het kader van een vergunningprocedure van belang kunnen zijn. In tabel 5.1 en figuur 5.2 is aangegeven welke uitbreidingen van jachthavens gepland zijn en op welke verstoringgevoelige gebieden zij mogelijk een effect hebben.

Tabel 5.1

Jachthavens langs de Veluwerand-
meren met plannen voor uitbreiding
van het aantal ligplaatsen binnen de
eerste beheerplanperiode (gegevens
provincies)

Gemeente/Plaats	Jachthaven	Mogelijk met overlap met verstoringsgevoelige gebieden						
		Delta Schuitem beek (jaarrond)	Zeewolde (sept- mrt)	Harderwijk Zuid (sept-apr)	Harderwijk Noord (sept-apr)	Polsmaten Elburg (okt-mrt)	De Abbert (jaarrond)	Dronter- meer (jaarrond)
Harderwijk	De Knar		●	●				
Harderwijk	De Eilanden		●	●				
Bunschoten	Bunschoten							
Nijkerk	Nieuw Hulckesteijn	●						
Zeewolde	Eemhof							
Kampen	Roggebotsluis						●	●

Toelichting: Voor iedere jachthaven is met '●' aangegeven welke verstoringsgevoelige gebieden effect kunnen ondervinden van de uitbreiding. Voor ieder verstoringsgevoelig gebied is aangegeven in welke periode van het jaar het gebied met name van belang is voor vogels. Zie figuur 5.2 voor ligging van verstoringsgevoelige gebieden en genoemde jachthavens.

Toetsingskader jacht, wildbeheer en schadebestrijding

In het toetsingskader voor het omgaan met jacht, wildbeheer en schadebestrijding (het doden van dieren) in en rond de Natura 2000 gebieden in de Veluwerandmeren is uitgegaan van de mogelijke effecten van verschillende vormen van doden en vangen van dieren op de soorten en habitattypen, waarvoor in de Veluwerandmeren instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd. Op basis van een limitatieve lijst van in het veld voorkomende methoden van 'doden van dieren' is op basis van een toetsing (referentie 1) onderzocht welke vormen van jacht, wildbeheer of schadebestrijding in de Veluwerandmeren mogelijk leiden tot schade aan Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen en om welke soorten en habitattypen het dan gaat. Het is dus niet noodzakelijkerwijs zo dat deze activiteiten ook daadwerkelijk binnen de Veluwerandmeren worden uitgeoefend. Deze werkwijze (zowel de methode als de op deze wijze verkregen resultaten) wordt gedragen door het gehele bevoegd gezag (EL&I, provincies) en RWS en is besproken met de Koninklijke Nederlandse Jagers Vereniging en Land- en Tuinbouworganisatie Noord. De resultaten van het onderzoek staan weergegeven in het deel 'Toetsingskaders'.

6. Doelbereik

In dit hoofdstuk wordt aangegeven in hoeverre de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000 gebied Veluwerandmeren bereikt worden in de eerste beheerplanperiode. Per ruimtelijke eenheid worden de instandhoudingsdoelstellingen benoemd en wordt aangegeven op welke manier het eventuele knelpunt wordt opgelost en in hoeverre daarmee de instandhoudingsdoelstelling gerealiseerd wordt. Dit kan door:

1. het uitvoeren van reeds geplande maatregelen en/of;
2. het uitvoeren van (aanvullende) Natura 2000 instandhoudingsmaatregelen en/of;
3. het voldoen aan de in dit beheerplan gestelde voorwaarden aan activiteiten die vrijgesteld worden van een Wnb-vergunning en/of;
4. het uitvoeren van mitigerende maatregelen.

Bij het bepalen van het doelbereik is er vanuit gegaan dat de maatregelen daadwerkelijk worden uitgevoerd en aan de gestelde voorwaarden wordt voldaan. Soorten uit dezelfde ruimtelijke eenheid met hetzelfde knelpunt die door dezelfde maatregelen worden opgelost zijn zoveel mogelijk geclusterd.

Bij de inschatting van het toekomstig doelbereik voor elk van de aangewezen habitattypen en soorten is ervan uitgegaan dat de oorspronkelijke rustgebieden die aangewezen waren in het kader van Art. 17 Nbwet via nieuw in te stellen TBB-besluiten volgens de nieuwe Wet natuurbescherming geconsolideerd worden. Voor het Zwarte Meer en Eemmeer & Gooimeer zijn de knelpunten met betrekking tot rust daarmee opgelost.

In vier gebieden blijken na consolidatie van de afsluitingen alsnog knelpunten met betrekking tot rust te bestaan (Zie H. 6 Doelbereik van de gebiedsdelen en tabel 2.5 van het Algemeen deel), waarvoor andere of aanvullende maatregelen worden ingezet. In de Veluwerandmeren zijn geheel nieuwe afsluitingen voorzien (Harderwijk-noord en -zuid); in IJsselmeer en Ketelmeer & Vossemeer zijn uitbreidingen van een eerdere afsluiting onder art. 17 Nbwet aan de orde (De Kreupel resp. IJsselmonding). En in het Markermeer & IJmeer wordt ingezet op de toepassing van de Gedragscode, met name in de drie kwetsbare gebieden. Daarmee zouden alle actuele knelpunten met betrekking tot rust opgelost moeten zijn.

Voor alle gebieden geldt omgekeerd dat bij niet uitvoeren van de voorgenomen te consolideren, nieuwe en/of uit te breiden afsluitingen knelpunten met betrekking tot rust weer zullen ontstaan resp. niet worden opgelost. Toekomstige doelen voor de aangewezen soorten en habitattypen worden dan niet gehaald.

Open water en ondiep water

Voor de soorten en habitattypen van open en ondiep water worden de doelaantallen op dit moment niet allemaal gehaald. Voor brilduiker, grote zaagbek, nonnetje, slobbeend en tafeleend bestaat op dit moment nog een knelpunt met een combinatie van een voedselprobleem met een gebrek aan rust. Beide knelpunten worden naar verwachting opgelost dankzij een voortzetting van de verbetering van de waterkwaliteit en een betere borging van rust door de instelling en naleving van rustgebieden in de herfst en winter (zie tabel 6.1).

Tabel 6.1
 Inschatting doelbereik soorten en
 habitattypen van de ruimtelijke
 eenheid open water

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Kranswierwateren			Ja, beheerplanperiode 1
Meren met krabbenscheer en fonteinkruid			
Rivierdonderpad			
Meervleermuis			
Aalscholver (n)			
Brilduiker (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust		
Fuut (n)			
Grote zaagbek (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust		
Kuifeend (n)			
Meerkoet (n)			
Nonnetje (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust		
Slobbeend (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust		
Tafeleend (n)	mogelijk voedselprobleem en/of gebrek aan rust		

- = knelpunt
- = geen knelpunt
- n = niet-broedvogel

Tabel 6.2
 Inschatting doelbereik soorten
 en habitattypen van de
 ruimtelijke eenheid ondiep water

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Kleine modderkruiper			Ja, beheerplanperiode 1
Grote zilverreiger (n)			
Kleine zwaan (n)			
Krakeend (n)			
Krooneend (n)			
Lepelaar (n)			
Meerkoet (n)			
Pijlstaart (n)			
Smient (n)			

■ = geen knelpunt
 n = niet-broedvogel

Moeras

De beschreven maatregelen worden vrijwel geheel binnen de eerste beheerplanperiode uitgevoerd zodat de doelen voor de moerasvogels binnen één of twee beheerplanperiodes worden gerealiseerd (zie tabel 6.3).

Tabel 6.3
 Inschatting doelbereik
 moerassoorten

Soort/habitatype	Knelpunt en oorzaak	Maatregelen	Doelbereik
Grote karekiet (b) Roerdomp (b)	Onvoldoende omvang en kwaliteit rietmoeras	IIVR: rietontwikkeling, ISM: aangepast beheer van rietmoeras. Voorwaarde: mitigatie peilbeheer	Ja, beheerplanperiode 1, mogelijk 2; Inrichting (ontwik- kelen rietzone Veluwemeer en ecolint Elburg) en draagkracht (overjarig waterriet met voldoende randlengte) is met het in de 1e beheerplanperiode nemen van de maatregelen geborgd; halen doelaantal als respons op de maatregelen mogelijk pas in beheerplan- periode 2

■ = knelpunt
 ■ = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de
 Natura 2000 begrenzing
 b = broedvogel
 ISM = Instandhoudingsmaatregel

7. Literatuurlijst

1. Hut, R.M.G. van der, R. Foppen, N. Beemster, M. Roodbergen en S. Deuzeman 2008. Ruimte voor riet en moerasvogels in de noordelijke randmeren. Sturende factoren en beheersmaatregelen voor kwalificerende moerasvogels. A&W-rapport 1108. Altenburg & Wymenga ecologisch onderzoek, Veenwouden. SOVON, Beek-Ubbergen.
2. Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, 2009. Besluit Natura-2000 gebied Veluwerandmeren. PDN/2009-076.
3. Rijn van S., M. Menken en M. Platteeuw, 2010. Doeluitwerking Natura 2000 IJsselmeergebied. Waterdienst Rijkswaterstaat, Lelystad.
4. Verbeek R.G., D.J. ten Brink, L.G. Turlings, H.A.M. Prinsen, L.S.A. Anema, april 2011. Inventarisatie bestaand gebruik IJsselmeergebied, Geactualiseerd overzicht ten behoeve van het beheerplan Natura 2000 voor het IJsselmeergebied. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
5. Winden van der J., L.G. Turlings en S. Dirksen, 2008. Voortoets bestaand gebruik Natura 2000-gebieden IJsselmeergebied. Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
6. Witteveen+Bos en Bureau Waardenburg B.V., 2009. Nadere effectenanalyse bestaand gebruik IJsselmeergebied.
7. Witteveen+Bos, 2011. Nadere effectenanalyse bestaand gebruik IJsselmeergebied, Fase II.
8. DLG, 2013. Document PAS-analyse Herstelstrategieën voor Veluwerandmeren. Dienst voor het Landelijk Gebied, Utrecht.
9. M. van den Berg, M. Kolen & H. Coops 2000. Maaien van waterplanten in het Veluwemeer. Onderzoek naar methoden en effecten. Werkdocument 2000.016X. RIZA, Lelystad.
10. Verbeek R.G. & C. Heunks, 2014. Actuele vogelwaarden in 11 rustgebieden in het IJsselmeergebied. Ecologische onderbouwing voor het instellen van een toegangsbeperking. Rapport nr. 14-327, Bureau Waardenburg B.V., Culemborg.
11. Verbeek R.G. & C. Heunks, 2015. Actuele vogelwaarden in 12 rustgebieden in het IJsselmeergebied. Ecologische onderbouwing voor het instellen van een toegangsbeperking. Bureau Waardenburg, Culemborg.

Bijlagen

Bijlage A

Huidige activiteiten

Deze bijlage (bij hoofdstuk 5) geeft een overzicht van de huidige activiteiten in de Veluwerandmeren, die zijn getoetst in de Nadere Effect Analyse (NEA, referentiejaar 2010). De activiteiten zijn opgedeeld in vijf categorieën en opgenomen in vijf bijbehorende tabellen:

0. Niet-vergunningplichtige activiteiten, zonder significant effect.
1. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, zonder specifieke voorwaarden.
2. Vrijgestelde vergunningplichtige activiteiten, mét specifieke voorwaarden.
3. Vergunningplichtige activiteiten die (afzonderlijk) vergunningplichtig blijven.
4. Niet-vergunningplichtige activiteiten, wel mitigatie vereist.

Algemene of generieke voorwaarde

Voor alle activiteiten geldt dat ze op een bepaald moment zijn getoetst (referenties 6 en 7). Wijzigen de feitelijke omstandigheden waaronder die toetsing heeft plaats gevonden, dan dient de activiteit opnieuw te worden getoetst en zijn de in dit beheerplan opgenomen vrijstellingsvoorwaarden, mitigerende maatregelen en overige conclusies niet meer van toepassing op de betreffende activiteit. Het bevoegd gezag voor de vergunningverlening Wnb zal zich dan opnieuw een oordeel moeten vormen. Een (uitgebreide) omschrijving van de betreffende activiteiten is opgenomen in de voortoets (referentie 5). Voor nieuwe activiteiten of projecten zal altijd een Wnb toets moeten worden uitgevoerd.

Tabel 1.0

Uit de Voortoets (referentie 5) blijkt dat onderstaande activiteiten geen significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen kunnen hebben, mits ze niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de getoetste situatie (= voldoen aan de generieke voorwaarde)

Activiteit
Aanleginrichtingen veerdiensten
Bevoorrading en onderhoud eilanden
Dijkbeheer
Havenhoofden en steigers
Herstel stort/zetstenen oevers
Herzetten van steenglooïingen
Inspectievluchten RWS handhaving
Kunstwerken (betonning, dukdalven, remmingswerken, lichtopstanden, steiger, meerpalen, oevers, bodems, waterkeringen, kribbakens)
Monitoringsactiviteiten
Oeverbeheer
Onderhoud kabels en leidingen
Onderwaterstenen oeververdediging
Opruimen zwerfvuil, incl. Klein onderhoud
Regulier onderhoud (wbr + bouwstoffenbesluit)
Schutsluizen (beheer)
Spuisluizen (beheer)
Vooroevers
Aquaduct
Bedrijventerrein
Betonning (incl. Recreatiebetonning)
Beweegbare brug
Dammen
Gasleiding
Gemalen

Activiteit
Hoogspanningsleiding
Lichtopstanden
Meetpaal rws
Op- en overslag
Schutsluis (gebruik)
Spuisluis (gebruik)
Tunnel
Vaarwegen (vaarwegvakken)
Vaste brug
Veerverbindingen
Vooroevers
Wachtvoorzieningen: palen en steigers voor afmeren schepen
Waterkeringen RWS
Afwatering
Gemalen
Innamepunt drinkwater
Bergingsbedrijven
Rampenbestrijding en incidentenaanpak
Reddingsbrigade
Aanlegplaats
Boot vissen
Boten te water laten bij trailerhelling
Camping
Dagrecreatief terrein
Exploitatie strandpaviljoens
Gebruik bestaande jachthavens
Snelle motorboten
Kajuit, zeil- en motorjachten
Kanoën
Kanoën (wedstrijd baan)
Ligplaatsen kleine bootjes
Oever vissen
Roeien
Schaatsen
Trailerhelling
Vaarwegen
Verblijfsrecreatie
Verblijfsrecreatie terrein
Recreatief vliegverkeer (bv ballonvaart)
Wadend vissen
Windsurfen - algemeen
Zeilen
Zwemmen, vliegeren, wandelen, sporten op strand
Bunkeren (olie inname)
Havens (laden, lossen en risico's van spills)
Inspectievaart
Onderzoek en monitoring
Transport gevaarlijke stoffen
Vrij ankeren
Sportvisserij

Tabel 1.1

Wnb-vergunningplichtige activiteiten in de Veluwerandmeren die via beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht zonder specifieke voorwaarden, maar met de generieke voorwaarde dat ze in vorm, omvang, ruimte en tijd niet in betekenende mate wijzigen ten opzichte van de (in Voortoets (referentie 5) en NEA I (referentie 6)) getoetste situatie. Geen van deze activiteiten heeft volgens de NEA in de huidige vorm, omvang, duur en timing een significant effect op een of meer instandhoudingsdoelstellingen.

Activiteit
Aalvisserij (fuiken en hoekwant)
Baggeren (havens, sluisen, vaargeul en toegangseu len jachthavens)
Evenementen (visserijdagen, zeilwedstrijden, roeiwedstrijden, stranden)
Muskusrattenbestrijding ivm dijken
Terreinbeheer: stranden en recreatiegebieden tbv recreanten
Waterskigebied
Zegenvisserij

Tabel 1.2

Activiteiten die Wnb-vergunningplichtig zijn in de Veluwerandmeren, maar onder aanvullende specifieke voorwaarden in dit beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht

Activiteit	Mogelijk significant effect Natura 2000 (j/n), vóór (eventuele) voorwaarden of mitigatie
Maaibeheer waterplanten	Ja
Parasailactiviteiten in Wolderwijd	Ja
Terreinbeheer – niet primair gericht op natuurdoelen	Ja
Huidig peilbeheer	Ja
Professioneel dronegebruik	Ja
Bestaande lozingen	Neen

Tabel 1.3

Activiteiten die Wnb-vergunningplichtig zijn in de Veluwerandmeren en niet in dit beheerplan vrijgesteld worden van vergunningplicht

Activiteit
Ondiepe winning/verdieping
Zandwinning
Kitesurfgebied Horst
Militair laagvlieggebied

Tabel 1.4

Niet Wnb-vergunningplichtige activiteiten in de Veluwerandmeren waarvan significante gevolgen voor Natura 2000 instandhoudingsdoelstellingen niet kunnen worden uitgesloten en waarvoor dan ook mitigerende maatregelen noodzakelijk zijn om dit te voorkomen

Activiteit
Autonome ontwikkeling kleine recreatie

Bijlage B

Synopsistabel

Veluwerandmeren	Svl ¹	Doelen in aanwijzingsbesluit en huidige oppervlakte (ha) ²			
		Doel oppervlakte	Huidige oppervlakte (ha) / huidig aantal	Doel kwaliteit	Huidige kwaliteit
H3140 – Kranswierwateren		=	2965	=	
H3150 – Meren met krabbenscheer en fonteinkruiden		=	18	=	
Habitatrichtlijnsoorten					
Kleine modderkruiper		=	?	=	
Rivieronderpad		= ⁷	?	=	
Meervleermuis		=	100-den	=	
Vogelrichtlijnsoorten					
Broedvogels					
Roerdomp		>	2	>	
Grote karekiet		>	27	>	
Niet-broedvogels					
Fuut		=	450	=	
Aalscholver		=	611	=	
Grote zilverreiger		=	86	=	
Lepelaar		=	8	=	
Kleine zwaan		=	335	=	
Smient		=	2827	=	
Krakeend		=	459	=	
Pijlstaart		=	217	=	
Slobeend		=	31	=	
Krooneend		=	69	=	
Tafeleend		= ⁸	3719	=	
Kuifeend		= ⁹	7093	=	
Brilduiker		=	105	=	
Nonnetje		=	44	=	
Grote zaagbek		=	40	=	
Meerkoet		=	11705	=	

- Landelijke staat van instandhouding; groen = gunstig; oranje = matig ongunstig; rood = zeer ongunstig
- Doelen in aanwijzingsbesluit en huidige oppervlakte (ha), huidige aantallen (broedparen of maandgemiddelden) en/of huidige kwaliteit in het gebied; = behoud huidige stand; > toename omvang of kwaliteit; groen = goed; oranje = matig; rood = slecht
- Instandhoudingsmaatregelen (specifiek t.b.v. soorten of habitats; artikel 6.1 Habitatrichtlijn)
- Mitigerende maatregelen (ter voorkoming van toekomstige verslechtering / verstoring; artikel 6.2 Habitatrichtlijn)
- Realisatie doelstelling op korte termijn (< 6 jaar; 1e beheerplanperiode), Realisatie doelstelling op langere termijn (> 6 jaar; 2e beheerplanperiode of later)
groen = geen knelpunt; oranje = doelaantallen worden niet gehaald door een knelpunt in/of afhankelijkheid van gebieden buiten de Natura 2000 begrenzing; rood = knelpunt

Samenvatting geplande maatregelen

Doelrealisatie⁵

Instandhoudingsmaatregelen³

Mitigerende maatregelen⁴

Vistrekbevorderende maatregelen KRW	Inzet op duurzame visserij (KRW)	ANT ⁶	Ontwikkelen Harderwijk/Elburg (IIVR)	Aangepast rietbeheer	Gedragcode recreatie	Inrichting rietland aanpassen op maximale benutting bestaande peildynamiek	Voorwaarden aan maabeheer doorgroeid fonteinkruid	< 6 jaar	> 6 jaar
							●		
							●		
			●				●		
	●								
			●	●		●			
●			●	●		●			
			●	●		●			
●	●	●			●				
●	●	●			●				
●					●				
●					●				
					●		●		
					●				
					●		●		
					●				
					●		●		
		●			●				
		●			●				
		●			●				
●	●	●			●				
●	●	●			●				
					●		●		

6. Studie naar voedselbeschikbaarheid mossel- en visetende watervogels IJsselmeer en Markermeer-IJmeer (ANT)

7 Enige achteruitgang in oppervlakte leefgebied ten gunste van broedvogelsoorten roerdomp of grote karekiet is toegestaan (Aanwijzingsbesluit Veluwerandmeren, Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, 2009)

8 Enige achteruitgang in omvang foerageergebied ten gunste van kranswierwateren (H3140) is toegestaan (Aanwijzingsbesluit Veluwerandmeren, Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, 2009)

9 Enige achteruitgang in omvang foerageergebied ten gunste van kranswierwateren (H3140) is toegestaan (Aanwijzingsbesluit Veluwerandmeren, Ministerie van Landbouw, Natuur en Visserij, 2009)

Bijlage C

Aanvullende toetsing gebruik drones

Vrijstellingsvoorwaarden voor professioneel gebruik van drones voor publieke beheer- en toezichtstaken in Natura 2000-gebieden, behorende tot het IJsselmeergebied in de rijkswateren: een onderbouwde aanpak.

Marcel van der Tol & Maarten Platteeuw, Rijkswaterstaat, dienst Water, Verkeer en Leefomgeving,
1 september 2017

Aanleiding

Op het moment waarop in het kader van de totstandkoming van de beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden in de Nederlandse rijkswateren de bestaande activiteiten werden getoetst op hun mogelijke negatieve effecten op de voor die gebieden vastgestelde instandhoudingsdoelstellingen voor de natuur, was er nog nauwelijks sprake van het vliegen met drones (oftewel 'remote piloted aircraft systems'; RPAS), laat staan inzicht in de effecten op de natuur. Deze activiteit heeft de laatste jaren een zodanig grote vlucht genomen - vooral in de meer open delen van het buitengebied - dat er dringend behoefte is aan duidelijkheid over wat er wel en niet toelaatbaar is binnen Natura 2000-gebieden. Blijkens binnengekomen zienswijzen op de ontwerp-beheerplannen voor de Natura 2000-gebieden in de zuidwestelijke Deltawateren en in het IJsselmeergebied wordt het gebruik van drones als potentieel verstorend voor de natuurwaarden in het Natura 2000-gebied gezien. Het beperkte inzicht in dronegebruik en de ingediende zienswijzen vormen de aanleiding om (noodzakelijk) dronegebruik te toetsen op toelaatbaarheid in Natura 2000-gebieden in rijkswateren.

Toetsing

Hangende de nog in ontwikkeling zijnde jurisprudentie en de beperkte mate waarin uit gericht onderzoek¹ evidentie is verkregen over de mogelijke (verstorende) effecten van dronegebruik op natuurwaarden, moet er vanuit gegaan worden dat bij het onbeperkt gebruik van drones in Natura 2000-gebieden significante effecten niet bij voorbaat uitgesloten kunnen worden. Dit geldt in het bijzonder voor gebieden, die zijn aangewezen voor de Vogelrichtlijn, waar verstoring van aldaar rustende, foeragerende en/of broedende vogels met een instandhoudingsdoelstelling aan de orde kan zijn. Voor gebieden die zijn aangewezen voor de Habitatrichtlijn, kan sprake zijn van verstoringsgevoelige habitatrichtlijnsoorten, of verstoringsgevoeligheid van typische soorten die in het habitatype voorkomen. Het risico dat een drone neerstort in een voor betreding gevoelig habitatype of leefgebied, waarna het gebied betreden moet worden om de drone op te halen dient hierbij ook betrokken te worden.

Er zijn ook situaties, waarbij de inzet van drones voor activiteiten, die naar hun aard noodzakelijk zijn en/of in het beheerplan vrijgesteld zijn van vergunningplicht, een manier is om de mogelijk verstorende invloed van die activiteiten te mitigeren.

Dit gaat dan met name op, omdat daarmee voorkomen wordt dat fysieke aanwezigheid en/of verstoring van mensen, voertuigen en/of voertuigen in het natuurgebied zelf noodzakelijk is.

¹ M.J. Baptist (2015). Veldrapportage vogelwaarnemingen bij drone-opnamen Koehoal-Westhoek. Project: BWN Waddenzeehavens Koehoal. IMARES, Wageningen UR; R.A.J. Pahlplatz & C.E. Linders (2016). Bureaustudie naar effecten op fauna door oefeningen met drones op vijf oefenterreinen van Defensie. Bureau Meervelt. Ecologisch onderzoek en advies. Projectnummer: 16-028. In opdracht van Rijksvastgoedbedrijf; E. Vas, A. Lescroël, O. Duriez, G. Boguszewski & D. Grémillet (2015). Approaching birds with drones: first experiments and ethical guidelines. Biol. Lett. Vol. 11 (2); 2015 Feb. PMC4360097.

Omdat deze activiteiten wel zijn getoetst en daarbij is geconcludeerd dat deze activiteiten naar aard en omvang geen significante effecten veroorzaken, of dankzij beperkende voorwaarden vrijgesteld kunnen worden, is het gebruik van drones in zulke gevallen te verkiezen, omdat de versturende werking die van het gebruik van drones uitgaat, dan minder groot is dan die van de gebruikelijke methoden die voor de betreffende activiteit worden gehanteerd.

Op basis van de beschikbare kennis die er is over drones, zijn de volgende voorwaarden geformuleerd, waarmee zeker gesteld wordt dat het gebruik van drones in zulke gevallen geen significante effecten veroorzaakt. Andere vormen van dronegebruik worden in deze notitie niet getoetst. De beoordeling of dat gebruik vergunningplichtig is, is aan het bevoegd gezag voor vergunningverlening, eventueel in samenspraak met terreinbeheerders en toezichthouders.

Professioneel gebruik van drones (RPAS; “Remotely Piloted Aircraft Systems”, alle gewichtsklassen) kan worden vrijgesteld van de vergunningplicht in het kader van artikel 2.7 lid 2 van de Wet Natuurbescherming, als het dronegebruik voldoet aan elk van de volgende vier voorwaarden (cumulatief):

1. De vluchten worden uitgevoerd voor de uitvoering van noodzakelijk beheer en onderhoud, noodzakelijke monitorings-, reddings-, inspectie-, toezicht-, opsporings- en defensietaken (waaronder HEMS-, SAR-, politie, brandweer- of kustwachtvluchten), alsmede voor de uitvoering van calamiteitenbeheer. In algemene zin geldt in daadwerkelijke calamiteitssituaties het adagium ‘nood breekt wet’.
2. De vluchten voor onder 1 genoemde publieke taken worden in opdracht van de overheid, dan wel door of in opdracht van een terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd.
3. De vluchten worden door een gecertificeerde dronemaatschappij uitgevoerd.
4. De piloot van de drone is aantoonbaar op de hoogte van de lokale en actuele situatie ten aanzien van de beschermde natuurwaarden en de verstoring gevoeligheid van die waarden, en handelt conform artikel

Artikel 1.11

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor Natura 2000-gebieden, bijzondere nationale natuurgebieden en voor in het wild levende dieren en planten en hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in elk geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen kunnen worden veroorzaakt voor een Natura 2000-gebied, een bijzonder nationaal natuurgebied of voor in het wild levende dieren en planten:
 - a. dergelijke handelingen achterwege laat, dan wel,
 - b. indien dat achterwege laten redelijkerwijs niet kan worden gevergd, de noodzakelijke maatregelen treft om die gevolgen te voorkomen, of
 - c. voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk beperkt of ongedaan maakt.

1.11 (zorgplicht) van de Wet Natuurbescherming (zie kader)

Toelichting

Ad 1) Met deze voorwaarde wordt het gebruik van drones beperkt tot een selectie van noodzakelijke en reeds in het beheerplan vrijgestelde en getoetste activiteiten. Belangrijk bij deze voorwaarde is dat de activiteit vanuit een algemeen belang of vanuit het doel van natuurbescherming noodzakelijkheid is. Zo is het maken van een film van het natuurgebied niet noodzakelijk voor het beheer en onderhoud van het gebied en kan dronegebruik met dit oogmerk geen gebruik maken van de vrijstellingsvoorwaarden.

Ad 2) Het onder 1 genoemd gebruik van drones wordt vervolgens beperkt tot de activiteiten, voor zover die (bijvoorbeeld ter uitvoering van dit beheerplan) in opdracht van een overheid of de terrein beherende natuurbeschermingsorganisatie uitgevoerd worden. Daarmee wordt zeker gesteld dat de bevoegde autoriteiten, dan wel de terreinbeherende natuurbeschermingsorganisatie, verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de activiteit en bij het verlenen van die opdracht de afweging hebben gemaakt dat het gebruik van drones voor deze activiteit nodig is.

Ad 3) Doordat de vluchten uitgevoerd worden door een gecertificeerde dronemaatschappij is tevens

verzekerd dat de vluchten professioneel uitgevoerd worden. Dit betekent dat een drone altijd in zicht moet zijn van de piloot, de drone zich maximaal 500 meter van de piloot mag bevinden en dat de drone niet hoger dan 120 meter mag vliegen. Hiermee wordt het gebruik van een drone als alternatief voor andere vrijgestelde activiteiten, bijvoorbeeld vogelmonitoring vanuit een vliegtuig aanzienlijk beperkt.

Ad 4) Deze voorwaarde is bedoeld om zeker te stellen dat de dronepiloot de risico's van het dronegebruik voor de aanwezige natuurwaarden op desbetreffende locatie kent en in de handelwijze zich richt op het voorkómen van vermijdbare verstoring (door bijvoorbeeld rekening te houden met de vliegsnelheid, de aanvlieghoek, de keuze van het type drone, en/of door niet lager te vliegen dan strikt noodzakelijk en indien mogelijk zoveel mogelijk buiten het broedseizoen). De dronepiloot moet dat bovendien kunnen aantonen. Dit blijkt bijvoorbeeld uit een bijgehouden vlieglogboek. Het ligt daarbij voor de hand dat de dronepiloot de vluchten in overleg met de opdrachtgever plant en daarbij de beheerder van het N2000-gebied en zo nodig ter zake deskundige adviseurs raadpleegt.

Toetsing specifiek voor het IJsselmeergebied

Habitattypen (H3140, H3150, H6430A, H6510B, H7140A)

Voor deze habitattypen geldt dat in de meeste gevallen het gebruik van drones voor de vrij te stellen activiteiten te verkiezen is boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen) door mensen. Voor zover de kwaliteit van het terrestrische habitatype al bepaald kan worden door de aanwezigheid van typische soorten, geeft het gebruik van drones onder deze voorwaarden en gelet op de tijdelijke verstoring die daarmee plaatsvindt, geen aanleiding om te veronderstellen dat de kwaliteit van de habitattypen significant wordt aangetast door drones. Significante effecten kunnen voor de bedoelde activiteiten daarom worden uitgesloten.

Habitatsoorten (H1145, H1149, H1163, H1318, H3140, H1903)

Voor zover er sprake is van beschermde habitatsoorten in het IJsselmeergebied zijn deze gelet op de instandhoudingsdoelstellingen, die betrekking hebben op omvang en kwaliteit van het leefgebied van deze soorten, niet gevoelig voor het gebruik van drones boven het gebied omdat het leefgebied voor deze soorten niet bedreigd wordt.

Net als voor de habitattypen geldt voor de meeste soorten dat het gebruik van drones voor de bedoelde activiteiten te verkiezen is boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen). Omdat er 's nachts niet met een drone gevlogen kan worden is interactie met de Meervleermuis uit te sluiten. Uiteraard is interactie met soorten die onder het wateroppervlak leven ook bij voorbaat uit te sluiten.

Vogelrichtlijnsoorten (niet broedvogels)

De aangewezen vogelrichtlijnsoorten (niet-broedvogels) zijn onder te verdelen in vogelsoorten, die rusten, foerageren en verblijven op open water en vogelsoorten die rusten, foerageren en verblijven op het land. Verstoring van deze verblijfsgebieden kan, wanneer dit regelmatig gebeurt, significant negatieve effecten op de kwaliteit van het leefgebied veroorzaken. De hierboven genoemde voorwaarden waaronder gebruik van drones toegestaan wordt, zorgen ervoor dat eventuele verstoring hooguit incidenteel zal zijn en daardoor geen significante effecten zal kunnen veroorzaken. Het is namelijk niet te verwachten dat het gebruik van een drone een reëel alternatief is voor de gebruikelijke maandelijkse monitoring van de betreffende soorten. Hiervoor mogen de drones immers niet ver genoeg vliegen. Een noodzaak om de situatie vanuit de lucht (althans binnen het bereik van toegestaan dronegebruik) op te nemen ontbreekt in de meeste gevallen. Bovendien zal, vanwege de vierde bepaling, de actieve zorgplicht, zoveel als mogelijk onnodige verstoring door dit gebruik voorkomen moeten worden. In de enkele gevallen waar deze noodzaak aanwezig is, zal het gebruik van drones te verkiezen zijn boven betreding (inclusief varen met boten en het gebruik van voertuigen). Omgekeerd betekent dat ook dat in die delen van het gebied, waar betreding door recreanten is toegestaan, het gebruik van drones voor deze activiteiten ook niet extra verstorend zal zijn en er geen significante effecten zullen optreden.

Vogelrichtlijnsoorten (broedvogels)

Deze groep is globaal onder te verdelen in soorten die in kolonieverband in het gebied broeden (Aalscholver, Lepelaar, Visdief), soorten die verspreid op relatief open land broeden (Bontbekplevier, Kemphaan) en soorten die hun nest in moerasgebied hebben (Roerdomp, Purperreiger, Bruine Kiekendief,

Porseleinhoen, Snor, Rietzanger, Grote Karekiet).

kolonievogels

Er is met het monitoren van kolonies enige praktijkervaring met drones opgedaan. Met name voor grote en onoverzichtelijke kolonies kan monitoring vanuit de lucht aanzienlijke voordelen opleveren. Als hiermee bovendien betreding van de kolonie voorkomen kan worden, is het gebruik van drones altijd te verkiezen boven methodes waarvoor betreding vereist is. Ook in het geval dat met de monitoring door drones slechts betere telresultaten verkregen worden, geven de eerste onderzoeken aan dat deze methode niet tot significante effecten op de kolonievogels hoeven te leiden. Hoewel deze monitoring noodzakelijk kan zijn, zal wanneer effecten met drones niet vermeden kunnen worden, vanwege de vierde voorwaarde, teruggevallen worden op traditionele methodes.

In zijn algemeenheid zullen, wanneer ander dronegebruik echt noodzakelijk is, de bovengenoemde voorwaarden voldoende zekerheid bieden dat er geen significante effecten op de kolonies zullen optreden, mede omdat dit gebruik dan in uitzonderlijke situaties plaats zal vinden. Er zal bovendien in die gevallen waar de noodzakelijke activiteit het toestaat, vanwege de actieve zorgplicht, uitgeweken moeten worden naar een minder kwetsbare periode in de levenscyclus van de soort. Kolonievogels kunnen foerageren op open water en land, voor de toetsing van die effecten wordt verwezen naar de effecten op niet-broedvogels.

vogels van open land

Voor vogels die broeden op relatief open land geldt globaal dezelfde afweging als bij vogels die foerageren op het land, maar verstoring van broedende vogels kan wel direct leiden tot effecten op het broedsucces van de soort. Broedvogels die broeden op open land zijn meestal minder gevoelig voor incidentele verstoring van de broedplaats dan soorten die een meer verborgen levenswijze hebben. Het is niet te verwachten dat dronegebruik voor deze soorten noodzakelijk is ten behoeve van monitoring.

Voor het overige zal, indien dronegebruik noodzakelijk is, dat in zeer incidentele gevallen voorkomen. Indien drones gebruikt worden als alternatief voor betreding, heeft dat daarbij altijd de voorkeur. Volgens de vierde voorwaarde, de actieve zorgplicht, zal bovendien verstoring van aanwezige vogelsoorten zoveel als mogelijk vermeden moeten worden, daarbij zal, als de activiteit het toestaat, uitgeweken moeten worden naar een minder kwetsbare periode voor de broedvogelsoorten. Dit samen leidt tot de beoordeling dat significante effecten met deze voorwaarden uitgesloten kunnen worden.

moerasvogels

Voor vogels die broeden in moerasgebied kan verstoring van de zangvogelsoorten en het porseleinhoen op voorhand uitgesloten worden in het geval drones incidenteel gebruikt worden. Dit geldt zeker wanneer betreding van het moerasgebied hiermee vermeden kan worden. Monitoring van deze soorten zal nooit met drones uitgevoerd worden.

Voor soorten als Bruine Kiekendief, Purperreiger en Roerdomp ligt het op dit moment niet voor de hand om in het kader van monitoring drones te gebruiken, omdat de afzonderlijke paren goed zijn te lokaliseren. Voor Purperreiger en Bruine Kiekendief zouden drones in theorie ingezet kunnen worden om nesten van deze soorten exact te lokaliseren. Hiervoor geldt dan dezelfde afweging als voor de kolonievogels. Hoewel deze monitoring noodzakelijk kan zijn, zal wanneer effecten met drones niet vermeden kunnen worden, vanwege de vierde voorwaarde, teruggevallen worden op traditionele methodes.

Voor zover gebruik van drones voor andere doeleinden noodzakelijk is, zal dit slechts in zeer incidentele gevallen voorkomen. Indien drones gebruikt worden als alternatief voor betreding, heeft dat daarbij altijd de voorkeur. Volgens de voorwaarden zal bovendien verstoring van de aanwezige broedvogels volgens de actieve zorgplicht, zoveel als mogelijk vermeden moeten worden. Indien de activiteit dat toestaat, moet bijvoorbeeld uitgeweken worden naar een minder kwetsbare periode in de levenscyclus van de soort. Dit samen leidt tot de beoordeling dat significante effecten op de instandhoudingsdoelen van deze soorten met deze voorwaarden uitgesloten kunnen worden. Deze broedvogels kunnen foerageren nabij open water en op open land, voor de toetsing van die effecten wordt verwezen naar de effecten op niet-broedvogels.

Conclusie

Met het expliciet onder bovengenoemde voorwaarden vrijstellen van professioneel dronegebruik in het IJsselmeergebied wordt in desbetreffende gebieden een eerste stap gezet naar het verkrijgen van meer duidelijkheid over de omstandigheden waarin het gebruik van drones in natuurgebieden, in plaats van alleen maar potentieel bedreigend en verstorend, ook nuttig of zelfs noodzakelijk kan zijn.

Colofon

Uitgegeven door
Rijkswaterstaat

In samenwerking met
Ministerie van Economische zaken,
provincie Overijssel, provincie Flevoland
en provincie Gelderland

Informatie
www.rijkswaterstaat.nl
0800-8002
(ma t/m vr 07.00 - 20.00 uur, zaterdag,
zondag en feestdagen 10.00 – 18.30 uur,
gratis)

Samengesteld door
Rijkswaterstaat, Royal HaskoningDHV en
Tauw bv

Kwaliteitsborging
Rijkswaterstaat

Fotografie
KINA Natuur + Outdoor Stockfotografie,
IVVR, Falco Hassink (i.o.v. Provincie
Flevoland), Stockbureau Nationale
Beeldbank

Kaartmateriaal
Rijkswaterstaat, Witteveen+Bos,
Bureau Waardenburg B.V. en Deltares

Datum
Oktober 2017

Status
Beheerplan Natura 2000

Dit is een uitgave van

Rijkswaterstaat

www.rijkswaterstaat.nl
0800 - 8002

oktober 2017 | WD1017LL059